

ÜLIÕPILASLEHT

1939

1/2

KÜÜNLAUU

Naudingsuitsud

AHTO • TURIST
VIKING

Igas tōmbes palju vōlu!

E. C. K. tubakatehas

Akadeemiline pere
tarvitab
A. FREDERHJINGI

SEEPE

Spetsiaalne fond

TALLINN KE
RAAMATUKO

ÜLIÕPILASLEHT

EESTI ÜLIÕPILASKONNA HÄÄLEKANDJA

NR. 1/2

23. VEEBRUARIL 1939

XXIII AASTAKÄIK

4.8790 Lugemist

Tallinn
Keskraa

ENSV
Riiklik Avalik
Raamatukogu

*Eesti Vabariigi President
Konstantin Päts
tähistab 23. veebruaril oma
65 a. sünnipäeva*

Eesti Vabariigi aastapäevaks

President Konstantin Päts 65-aastane

Käesoleval 23. veebruaril pühitseb Eesti Vabariigi President dr. iur. h. c. Konstantin Päts oma 65 aasta sünnipäeva. Päev hiljem tähistame ka oma riigi sünni 21 aasta eest.

See on harukordne juhus, et riigipea võib oma hällipäeva pühitseda koos oma loomingu — riigi, sünnipäevaga. Kuid tutvunud lähemalt K. Päts'i elukäiguga, jõuame veendumusele, et selles kokkusattumises polegi midagi imestusväärset. — K. Pätsi elutee on nii tihedalt seotud iseseisva Eesti saabumisega, et neid lahus käsitada oleks lihtsalt võimatu.

K. Päts sündis 23. veebruaril 1874. a. Tahkurannas ehitusmeistri Jakob Pätsi pojana. Seitsmeaastaselt K. Päts hakkab õppima Tahkuranna ap.-õigeusu kihelkonnakoolis, kust edasi siirdub vanemate elukoha vahetuse tõttu Pärnu ja astub seal sisse nn. Raudsepa kooli.

Edaspidine koolitee viib K. Pätsi Riia vaimulikku seminari, mis sel ajal, eriti vaesematele õpilastele, pakkus soodsaid võimalusi hariduse omandamiseks, kuna õpetamine siin toimus riigi kulul ja õpilased said internaadis elades prii ülalpidamist.

Seminarist lahkus K. Päts üks aasta enne lõpetamist ja astus Pärnu gümnaasiumi lõpuklassi, paistes siin rohke töökoorma juures silma andekama õpilasena.

Lõpetanud 1894. a. kevadel õpingud Pärnus, jätkas K. Päts enda täiendamist Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas, mille lõpetas cand. iur. teadusliku kraadiga.

Üliõpilaspõlves andub K. Päts täies ulatuses teaduslikule tööle, sel määral isegi, et talle õppejõudude poolt tungivalt soovitataks valmistada professuurile Rooma õiguses ja hiljem Balti eraõiguses. Sellest tingitud jääb talle vähe aega üle intensiivse töö kõrval välja paista üliõpi-

laskonna omaavaldustes, nii palju kui neid tollal üldse oli. Siiski toonitatakse kaasaegsete poolt tema kuuluvust käremeelsete üliõpilaste ringkonda, kellele vastasrinda kuuluvad nn. rahvuslased omistasid materialistlikku ellusuhtumist, vene orientatsiooni ja sõbrustamist sotsialistidega. Käremeelsed omasoodu heitsid rahvuslastele ette tagurlik-kiriklikku vaimu ja balti-saksa ideoloogiat.

Vastolud kahe vastasrinda raames paisuvad avalikuks kokkupõrkeks rahvuslaste poolt saksa korporatsiooni „Livonia“ 75 aasta juubeli puhul, kuhu villistlasena kuulus ka dr. J. Hurt, annetatud auaadressi pärast, millel kujutati põlvitavat eesti naist balti-saksa rüütli ees. Sel puhul esitatud protesti koostamisest teatakse osa võtnud olevat ka K. Päts.

Lõpetanud ülikooli, hakkas K. Päts ainsa Tallinnas tegutseva eesti soost advokaadi J. Poska abiks, saavutades omal erialal küllalt märkimisväärset edu.

Kuid juba siis tunneb praegune President, et ta ülesanne ei seisaks mitte vaid karjääri taotlemises oma isiklikus elus, vaid et teda ootab tõsine ja kannatuste-rohke okastee oma maa ja rahva kasuks.

On huvitav toleaege üldise olukorra iseloomustamiseks ära märkida, et Tallinn koos oma ümbrusega moodustas ühte armetumat osa kogu meie maast. Viletsat, mustusest ja korratusest haaratud linna valitsesid kohalikud sakslased ja linna eestlastest elanikud, enamus neist töölised, ägasid majanduslikus kitsikuses samuti nagu nende kaasmaalasedki Tallinna ümbruses. Hoopis paremat pilti pakkus samal ajal Lõuna-Eesti arenenud keskusega Tartu näol. Siin on muld viljakandvam ja saatus heldem, siin elas rahvas jõukamalt. Tartus ilmus sel ajal pealegi juba „Postimees“, mille ümber oli koondunud hulk teadlikke eestlasi.

K. Päts oma missiooni algul seab oma lähemaks ülesandeks äratada valmses ja materjaalses viletsuses ängistatud Põhja-Eestit.

Pärast keerulisi käike saab ta lõpuks loa ajalehe „Teataja“ väljandmiseks, mille esimene number ilmub 10. novembril 1901. a. See kujunes sündmuseks, mis kogu maal äratas huvi ja tekitas elevust.

„Teataja“ ilmudes selgus, et pind, kuhu „Teataja“ määratud, oli küllalt vastuvõtlik. „Teataja“ ilmudes algas uus poliitiliselt huvitav ajajärk.

Uue ajalehe väljaandjad, kes olid häälestatud C. R. Jakobsoni poolt algatatud ja vahepeal vaibunud realistlikust ellusuhtumisest, sattusid juba „Teataja“ esimeste numbrite ilmudes valeprohvetiteks peetuna Jaan Tõnissoni poolt väljaantava „Postimehe“ ja selle ümber koonduvad idealistlike maailmavaadete ringkondade põlu alla, kelle vaimseks isaks oli varem nimetatud dr. J. Hurt ja kelle poliitikat juhtisid Villem Reiman ning Jaan Tõnisson.

„Teataja“ ilmumisega algab K. Pätsi suur võitlus hingestatud rahvuslikust eluõiguse ja iseseisvuse püüdeist. Esimeseks tuleprooviks osutus K. Pätsile, „Teatajale“ ja tema mõttekaaslastele Tallinna linnavalitsuse ülevõtmine valimistel 1904. aastal. Selle rahvuslikult ülitähtsa võiduga Tallinn andis esimest eeskujut Tartule, kus meie tegelased otsisid koostööd sakslastest võimumeestega põhjendusel, et meie inimesed ei olevat küllalt kompetentsed linnavalitsuse keeruka administratsiooni juhtimisega.

1905. a. lõpul veristele rahutustele järgnenud veelgi halastamatu reaktiooni-tumedates keeristes küpseb vene võimude otsus sulgeda „Teataja“, mis teostubki 10. dets. Tallinna linnavalitsus aetakse laiali, tegelasi vangistatakse ja hukatakse.

K. Päts, kelle kohta on samuti tehtud tagaselja surmaotsus karistussalga ülema kindral Bezobrasovi poolt, põgeneb ja jääb peatuma Šveitsi Berni lähedale. Siit siirdub ta Soome, jätkates põranda alt võitlust vene võimudega.

Vahepeal selgub, et Bezobrasovi poolt tehtud surmaotsus ei evl seaduslikku jõudu ja K. Päts pöördub tagasi kodumaale, kus „Teatajas“ ilmunud käredate üleskutsete pärast peab siiski andma vastust kohtus. Siin mõistetakse ta üheks aastaks kindlusevangi, milline karistus täitmisel muutub 9-kuuliseks üksikvangistuseks.

Karistust kandma asub K. Päts 1910. a. jaanipäeval, olles vahepeal saatnud oma vintsutustest ja mure-

dest tervislikult nõrgenenud abikaasara ravimisele Šveitsi. Ent abi osutub hiliseks ja abikaasa variseb noore inimesena varakult hauda. See on raske katsumise-aeg K. Pätsile, kellele isegi luba ei anta võtta osa oma elukaaslase viimsest teekonnast Tallinnas, ega lohutada mures oma kahte lapsega poega.

Aga elu ringkäik ei tunne seisakuid. Kõigutamatus ja häirimatus rahus, tundmata takistusi ja pidureid, veereb ajaratas igaviku poole. Üksikutē inimeste ega ka riikide ja rahvaste saatused ei mõjuta mingil viisil elu loomulikku käiku.

25. märtsil 1911. a. on K. Päts jälle vaba ja asub, vaatamata kuberner Korostovetsi piiritele teda tema huvialadelt kõrvaldada, jällegi Tallinna ja hakkab toimetama vahepeal ilmuma hakanud ajalehte „Tallinna Teatajat“.

Nii kulub aeg pidevas töös, kuni puhkeb Venemaal 1917. a. kevaderevolutsioon. Nüüd asutakse Eesti poolel nõutama autonoomiat, milline eelnõu pärast pikki omavahelisi vaidlusi lõpuks esitatakse. Samal aastal algab K. Päts, kes teenib Tallinnas kindluse staabis ohvitserina, korraldama ka rahvusväeosade loomist ja maakonnavalitsuste organiseerimist.

Samal aastal Vene sügisrevolutsiooniga pääsevad võimu etteotsa kommunistid, kes asuvad Eesti kodanlisi tegelasi terroriseerima. Teiste hulgas vahistatakse ka K. Päts, kel tuli istuda tribunaali otsuse põhjal koos eelvangistusega poolteist kuud vanglas.

Vanglast vabanedes jätkab K. Päts endise visadusega vastupanu organiseerimist. Selles ajajärgus oli tähtsamaks momendiks Eesti edaspidise saatuse kujunemisel Maanõukogu 28. novembri otsus tunnistada Maanõukogu ainsaks seaduslikuks võimuks Eestis.

Ent kaua ei kestnudki punane terror. Nilpea kui hakkas murduma Vene võim, tõstsid pead juba sakslased, kes marssisid meie maale kohe pärast venelaste lahkumist.

Nüüd leitakse paras aeg olevat realiseerida vahepeal tekkinud mõtet Eesti iseseisvuse väljakuulutamisest.

See teostubki 24. veebruaril 1918. aastal, s. o. 21 aastat tagasi Eesti Maapäeva Vanemate Nõukogu manifestiga, milles määratakse ainsaks kõrgemaks ja korraldavaks võimuks Päästekomitee, koosseisus Konstantin Päts, Jüri Vilms ja Konstantin Konik. Juba järgmisel päeval seati ametisse Ajutine Valitsus peaminister K. Pätsiga eesotsas.

Ent ka Saksa väed on juba samal päeval jõudnud kohale. Mingit iseseisvust ega valitsust sakslased ei tunnista, vaid peavad oma sihiks Balti maade ühendamist Saksa maaga.

Ajutine Valitsus hakkas tööle põranda all, organiseerides kõikjal sakslastele passiivset vastupanu. Aga siis vangistatakse K. Päts ja saadetakse vastu uutele kannatustele vangilaagrites Poolas Baranovi lähedal ja hiljem Grodno kubermangus. Vangilaagrist vabaneb ja saabub Tallinna K. Päts 20. nov. 1918. a.

Vahepeal on Saksa sõjajõud varisenud ja ka Eestist nende väeosad lahkunud. Aga kohe on ähvardamas ka uus oht Vene punavägede näol, kes valmistuvad sissetungiks Eestisse, et asutada siia revolutsiooni baasi.

Nüüd oli tarvis kiirelt tegutseda. Siin olid aga takistuseks poliitiliste erakondade vahel süvenenud vastolud, eriti peale Rahvaerakonna juhi J. Tõnissoni saabumist välismaalt, kes lõpetas koostöö Maaliiduga, mille ridadesse kuulus ka vangilaagris viibiv K. Päts. Mainitud vastolud olid paisunud isegi nii teravaks, et Ajutine Valitsus eesotsas peaministri asetäitja J. Poskaga oli sunnitud lahkuma. Niisugune oli olukord Eestis K. Pätsi saabumisel vangilaagrist Tallinna.

Kiiresti orienteerub tagasi jõudnu raskes olustikus, lepib erakonnad ja moodustab 27. novembril valitsuse „seinast seinani“.

Samal päeval toimub ka valitsuse ajalooline erakorraline koosolek. On ka viimane aeg, sest idapiiril on juba tunda püsirohu lõhna ja kuulda mõõgatärinat. Koosolekul istutakse surmtõsiste nägudega. Paljud ei pea vastuhakkamist Vene sõjaväele mõistlikuks, soovivad läbirääkimisi, paljud kõhklevad. Seal aga raksatab rusikaga lauale peaminister K. Päts: „Ei mingit kokkulepet kommunistidega. Parema auga langeda võitluses kui sattuda enamlaste meelevalla alla ja niikuinii hävida... Kõik mehed idarajale vastu viletsuse ja orjuse kandjatele!“

See rusikahoop otsustas meie saatuse. Kuulutati välja mobilisatsioon ja asuti välja otsustavaks võitluseks sangarlikus Vabadussõjas.

Raske oli töö, mis järgnes sellele ajaloolisele otsusele. Komplekteerida nii raskel silmapilgul sõjaväge, kes oleks suuteline vastu panema kaugelt tugevamale vaenlasele, ohutada mitmesugustest vooludest mürgistatud rahvast, hankida välisabi meie soomlastest sõpradelt ja mujalt, seda suudab vist vaid selline sangarlik valitsus, nagu ta oli tegevuses sellel raskel ajajärgul, ja sellised rahvajuhid, nagu K. Päts ja kindral J. Laidoner, kes gentiaalse väejuhina viis meie vaprad väed teenitud võidule.

See oli võit, mis pani lõpliku aluse meie riiklikule iseseisvusele — võit, mille tähtsust sõnades vaevalt suudetakse väljendada.

Pärast võiduga kroonitud edu, astus kokku noore vabariigi rahvaesindus Asutava Kogu näol. Viimane kujunes pahempoolseks. Endine rahvajuht K. Päts oma Maalliduga suruti tagaplaanile. Koostati vabariigile põhiseadus, mis osutus üheks liberaalsemaks maailmas. Rahva juhtimine usaldati 100-liikmelisele Riigikogule, mille keskel hakkasid

kõrgele lööma poliitilised lained. Erakondade vaheline sallimatus, demagoogia tema mitmesuguseis värvinguis õonestasid riiki, mis oli koraks juba varisemisohus 1. detsembril 1924. a., mil piiritagused kommunistid astusid välja mässuga. Viimane likvideeriti kiire vastulööbiga.

Neil aegadel K. Päts võttis osa mitu korda valitsuse juhtimisest. Aga tema suur tund polnud veel tulnud. Õigeaegselt nägi ta oma selge riigimehe pilguga, et maksev Asutava Kogu loodud põhiseadus viib kord riigi tõsiste sündmuste lävele, ja nõudis selle parandamist.

See osutuski paraku õigeaks. Rahva-umbusaldus Riigikogu vastu kasvas ja lõpuks saadigi aru, et tekkinud kriisist päästab meid vaid uus põhiseadus. Ent rahvas sallimatusest Riigikogu vastu kukutas läbi kõik viimase poolt heakskiidetud põhiseaduse eelnõud ja võttis suure enamusega vastu vahepeal suureks poliitiliseks erakonnaks paisunud Vabadussõjalaste Liidu poolt esitatud põhiseaduse, mis oma iseloomult oli endisest diametraalselt erinev, usaldades Riigikogult võetud võimu täielikult riigipeale.

Uldise rahulolematuse tulemusel oli sunnitud võimul olev valitsus J. Tõnissoni juhtimisel astuma tagasi. Nüüd oli aga sisepoliitiline olukord läinud nii sassi, et ähvardas isegi kodusõja tont.

Uut valitsust võis kujundada ainult vilunud rahvajuht. Selline juht leiti K. Pätsi näol, kes ise naljatades on kunagi lausunud, et kui teed on kõige halvemad, siis võetakse ikka kõige vanemad vankrid tarvitusele.

Kasutades otstarbekalt uue põhiseaduse poolt riigipeale omistatud võimu, järgneb üks valitsuse samm teisele. K. Päts kutsus sõjaväe ette-

otsa jällegi vabadussõja-aegse ülemjuhataja kindral J. Laidoneri. Koos likvideeritakse nüüd Vabadussõjalaste Liidu poolt kavatsetav avalik väljaastumine, riigis pannakse maksma kord ja rahu ja rahvast valmistatakse ette uue põhiseaduse vastuvõtmiseks. See teostubki. Rahvuskogu, eesotsas silmapaistva juristi prof. Jüri Uluotsaga, koostab uue põhiseaduse, mis hakkab kehtima 1. jaan. 1938. a. Samal aastal valitakse uue põhiseaduse kohaselt kahekojaline Riigikogu — Riigivolikogu ja Riiginõukogu näol. Ja kui asutakse kandidaatide ülesseadmisele Presidendi kohale uue põhiseaduse kohaselt, siis leitakse, et sobivamaks isikuks sellele vastutusrikkale kohale on vana võitleja Konstantin Päts.

*

Selline on Presidendi K. Pätsi elutee. Põnev, vaheldusrohke, sangarlik ja hädaohtlik. Parim osa tema elust on pühendatud Eesti hüvanguks. Ja tema töö on kannud kuldset vilja. Ikka kõige kriitilisemal ajal on ta asunud riigitüürile ja viinud riigilaeva rahulikudesse päikesest säravatesse lahtedesse.

Osutub raskeks kirjeldada lühidas sõnavõttus kõiki tema võitlemisi ja saavutusi, kindel on aga, et tema tööst kõnelevad ka tulevased põlved niikaua, kuni püsib Eesti sugu.

Ja veel nüüdki, oma vanul päevil, seisab K. Päts elukogenenud juhina meie riigi eesotsas ja tüürib Eesti elu vastu paremale tulevikule. Pole siis ime, et tänulik rahvas omistab talle riigilisa nime.

Eesti üllõpilased, kelle hüvanguks hallipäine riigilisa on osutanud hindamatuid ja lugematuid teeneid, soovivad talle 65-aasta künnisel rohkeid rõõmupäevi veel paljudeks aastateks.

H. Puusepp

Rahvuslikust mentaliteedist

1.

SÕNA on jõud. Mõte on energia. Mõttele — mentaliteet — on ajalugu. See igivana ja iginoor tõde ühtlasi on tunnetatav olnud kõikide aegade suurimate vaimude poolt, olgu siis filosoofia, poliitika või mõnel teisel alal. See tõde on sundinud ikka ja alati rahvuse ja inimkonna vaimlisi juhte prohvetlikusele: oma veendumuste, sügavimate ja sündivaimate ideede, tõdede, ideaalide kuulutamisele ja nende maksmapanemisele. Mida drastilisemalt osatakse omi tõdesid esile manada, mida sügavamalt veendumust, mida ägedamat prohvetlikku tuld evitakse ja mida laialdasem on kõlapind, kuhu oma mõtted paisatakse, seda intensiivsem ja avaram on ka mõju massidesse.

Valitseda mõtteid — see tähendab valitseda maailma. Ajaloost võiksime tuua lugemata palju näiteid selle juhi- ja prohvetideviisi illustatsiooniks. Mainiksime siinkohal ainult üksikuid, juhuslikult meenuvaid märksõnu ja nimesid: Sparta, keskaeg, katolitsism, renessanss, suur Prantsuse revolutsioon, ristsõjad, sotsialism, kapitalism, Mooses, Lenin, Voltaire, Darwin, Briand, Nietzsche, Muhamed, jne., jne.

Kuid meil ei pruugigi meenutada minevikku. Kaasajaski on üliselgesti tajutatud sellelaadsed tendentsid. Õigemini — kaasaega võiksimegi nimetada mentaliteetide sõjaks. Ühelt poolt kitsapiirdeline rahvuse ja rassi prioriteediõpetus (natsism Saksas, militarism Jaapanis, fašism Itaalias) ja teiselt poolt laiahaardeline internatsionaalne kommunism (Nõukogude Venes). Rünatakse küll relvadega (Itaalia-Abessiinia sõda, Hiina-Jaapani konflikt), küll ainult sõjaähvardusega (Saksa-Austria „anšluss“, Tšehho-Slovakkia tükeldamine). Kuid vähe sellest — prohvet, kelle käsutada on kümnemiljoniliste masside tungjõud suur-riiklikus totaaluses, ründab esiteks vallutusavatuslikke alasid just oma ideedega. Tulirelvade rünnaku eel teeb hävitustööd mentaliteedi-lennuvägi. Füüsilist jõudu kasutatakse viimsena. Kas ainult okupatsiooniks, või siis hädakorral ka kulukaks rünnakuks, kui ohver muidu mitte küllalt kiiresti ei alistu.

Milline osa on massijõult piiratud inimkonnaüksustel, kesk- ja väikerahvastel ning riikidel sellises võitluses?

Kas jääda pessimistlikult passiivseks, lastes end tõmmata sündmuste käigul ühe või teise

võitleva poole hõlma, riskeerides samaaegselt oma riikliku ja rahvusliku olemasoluga (Hispaania!), või aga olla aktiivselt neutraalne, mis tähendab — seada vastu kvantitatiivsele välissurvele erakordse kvaliteediga sisejõud — oma mentaliteet?

Kui meie üldse tahame olla riik ja rahvus ja kultuuriühik, siis peame kahtlemata valima viimase tee. Sellele äratundmisele on ka meie riigielu juhtivad tegelased tulnud ja vastavalt sellele põhimõttele on tahetud rajada ka meie sise- ja välispoliitikat — n. n. neutraliteedi-poliitika. Milline silmapilgu-tähendus võiks olla sellel mõistel? Neutraalse all tavaliselt kujutatakse ju midagi passiivset. Kõnealusel juhul tähendab see aga ülimalt aktiivsust — ühe väikerahva enesesse-põrduvust dünamiikat, tema kõikide loovjõudude tsentripetaalset resultanti. See on meie totaalriiklus, meie rahvusmentaliteedi alusmüür!

2.

KUI me ka võime hõlpsasti jälgida kaasajas moesolevate mõtteviiside võidukäiku, siis on meil ometigi raske aimata nende tulevikku. Kindel on aga see, et oma võimuletulekuks momenti osavalt kasutanud prohvetite järele tõusule võib järgneda veelgi järsem langus, kui need prohvetid pole mitte küllalt avarapilgulised ega suuda oma õpetust viia sügavamale ja kõrgemale kapriisse massi apetiitidest. Vägivaldselt peale-surutud, liiga skemaatilisel, orgaaniliselt rahvuse kõiki sügavjõude mittesünteesival mentaliteedil on lühikene iga.

Mis on siis õieti üht rahvust põhiliselt ja jõuliselt kandev (või ka hävitav) mentaliteet? Kuidas ta kujuneb ja kuidas teda kujundada?

Mentaliteeti võiksime vaadelda kui mõnd väga keerulise koostisega keemilist kompleksühendit, mille üksikasjalik struktuurvalem ja tuletuskomponendid ning saamisprotsess on alles eksaktsemalt identifitseerimata. Rahvuse mentaliteet on õieti pikaajalise reaktsiooni produkt, milles väga tähtsat osa mängivad rahvuse loomuomadused, ajalugu, naaberrahvad, kliimaatilised tingimused, elatusviisid, usk, majanduslik seisund, kultuuriline orientatsioon jne. Me võiksime rahvuse mentaliteedi all kokkuvõetult mõista teatud rahvuskeha mõtteviisi ja reageerimise laadi sügavamatele ühisküsimustele kriiti-

listel momentidel, kui ka selle rahvusühiku põhilist maailmasuhtumust igapäeva probleemistikus. Kui me nõnda siis enam-vähem võime tabada mentaliteeti tema põhijoontes ja umbkaudselt aimaksime ka mentaliteedi saamislugu, kas võiksime siis mentaliteeti ka oma tahte järgi kujundada? Kas mentaliteet on küllalt nõtke, kas ta on aklimatiseerumisevõimeline, muutuvaloomuline suurus?

Kahtlemata — teatud piirides. Suured murrangud rahvuse ajaloos kutsuvad esile sageli murranguid ka rahvuse mentaliteedis. Kuid võib ka peagu alati tõdeda, et järsud muutused mõtteviisis ei küüni siiski tema põhijõude — rahvuse põhiloomust ja aastasadade kogemuseladestusi — vapustama. Või kui, siis teevad seda ainult näiliselt, on ajutise loomuga ja kompenseeritakse varsti sügavamate, stabiilsemate isepärasuste poolt. Me võime täheldada kaasajas paljude suurrahvaste mentaliteedi-pööranguid, kus masside alateadvuslikud hetketungid oma prohveti ilmumisel on otse ürgjõuliselt reageerinud. Kuid kas ei kulge reaktsioon seda kiiremini lõpule, mida ägedaloomulisem ta on? Rahvus, oma momendipinevuse läbipõlenult, leiab uuesti oma põhilaadi, kuigi ehk oma läbielamuste kohaselt mõndagi kaotanult, mõndagi juurdevõitnult. Lühidalt — mentaliteeti, rahvuse mõtteviisi on võimalik mõjustada. See annab seda kindlmaid ja püsivamaid tulemusi, mida taibukamalt ja põhjalikumalt on seda tehtud. On tarvis ainult osata rakendada ja virgutada rahvuses olelevaid hingejõude. Uusi jõude aga sünnitada ja rahvuse põhiloomusele vastuvõtmataid ideid sisendada ei ole juba älgeliste looduseseaduste kehtivuse tõttu võimalik.

3.

KUI me nüüd asuksime eesti rahvusliku mentaliteedi-probleemi käsitlemisele, siis võiksime kohe alul väita, et meie mentaliteet on alles kujunemise ja kujundamise perioodis. Aastasadu suurte võõrrahvaste surve all elanud väikerahva mõttesuundadele pole loomulikult nii pika aja vältel läbikannatatud olutingimused jäänud sügavama mõjuta. Seda raskem on siis vabanemine kahjulikkudest koostisosistest mentaliteedikompleksis. Jah, seda raskem on pärvuslikku mentaliteeti kohaldada uutele, hoopis erinevatele olutingimustele, mis nõuavad enesekohast mõtteviisi. Silmapaistvamaid tulemusi võiksime ehk oodata põlvkonnalt, kes on sündinud ja kasvanud täielikult uutest olutingimustes. Kuid ka seegi — esimene — põlvkond kannatab kindlasti veel üsna tugevalt aegade pärimuste all. Tema kasvatajaks on ju eelmised

põlvkonnad, need, kes ise veel pole aklimatiseerunud uutest olutingimustes ja kelle hingeelus lööb veel vahetevahel lõkkele protestivaim uute tingimuste vastu. Nemad olid ju seni kohaldunud elama ühelt poolt suurriigi avaramate maalaade ja suurejoonelisemate võimaluste õhkkonnas, ning teiselt poolt teatud hingelise depressiooni all, harjumusomastades ümberrahvastamise mürke oma organismile. Nüüd ollakse aga sunnitud elama risti vastandlikkude tingimustes: omariiklus, piiratud liikumisvõimalused, kohustus iseseisvaks mõtlemiseks, vastutustunne mitte ainult enese, vaid ka oma riigi ja rahvuse tuleviku ees, täielik enesemääramise- ja eneseteostuse vabadus jne. On siis ka arusaadav, et nii järsk elutingimuste muutus igale indiviidile, koos uute ülesannetega tekitab suuri üleminekuraskusi. Praegu seisamegi alles valusas ja ähmasuses kujunemise perioodis. Meil, noorel põlvkonnal, ei pruugi sellepärast sugugi kaotada pead ega tasakaalu, kui me nii mõneski suhtes vanemalt, teisitimõtlevalt põlvkonnalt leiame võõritimõistmist, või koguni vastuseismist meie tärkavale uuele mõttesuunale. Meil tuleb nende minevikuarjude vastu täie arusaamise ja andestusega võidelda. Meie ja meie järglaste käes on kohustus luua aluspõhi eesti mentaliteedile, sellele mentaliteedile, mis vastaks täielikult vaba Eesti kultuurilistele nõudlustele. Meie peame võtma tõsiasjana oma riigi ja rahvuse mõõteid, kohustusi ja võimalusi. Meie ei hakka taga kurtma mõningaid minevikku vajunud egoistlikke soodustusi oma rahvuse, oma vabaduse ja oma kultuuri arvel.

Kui me nüüd veel küllalt skeptikuid kohtame eelmiste, võõrrahvaste surveõhkkonnas võrsunud põlvkondade esindajate keskel, kes ei suuda uskuda ei eesti riigi ega tema rahvuse missiooni, siis peame teadma, et sellised skeptikud ei suudagi teisiti mõelda ja, et meie kohus on nendest lihtsalt üle vaadata. Meie kohus on ka silmad lahti hoida nende vaimsetele rünnakutele, mis praegu valguvad üle meie rahvuse piiride uudsel kujul ja uudse jõuga. Meie peame teadlikud olema selles, et elame ja ehitame lahinguõhkkonnas, et meil leidub veel küllalt kuritahtlikku ja kriitikalagedat elementi, kes meie keskel püüavad levitada hirmu- ja jõuetuse-psühhoosi. Kuid see psühhoos on nakkav ainult osaliselt. Noorem põlvkond on sellistele mikroobidele immuunne. Tema teab, et rahvuse eluõigus ja püsivus on tema mentaliteedi iseseisvas algupäras, hingelises jõus ja suuruses ning vaimlises kandvuses. See põlvkond võib pakkuda selleks juba küllalt hiilgavaid tõendeid kõikidel aladel, kuigi tema talentide reservid on seni alles osaliselt rakendust leidnud.

E. Kook

KIRI JA PILT

SEE tapab Tolle“, kurdab Claude Frollo (Victor Hugo: Jumalaema kirik Pariisis). Trükimasin tapab kiriku. Trükikunst tapab ehituskunsti. Kellel jätkub veel taht ja kannatust uurida kivistunud teoloogiat kujude, kujukeste, sümbolite, ornamentide ja kaartide näol, kellel jätkub püsivust tutvuda gooti katedraali kõikide pisisadega, et luua omale ülevaadet sellest suurest tervikust, kivisse raiutud sümboolsest lausest „ad maiorem dei gloriam“? Kes suudaks kehastunud pühakutelegende lugeda kivilt — kui seda on palju kergem ja mugavam teha trükitud raamatust, mis on odav, kergesti kättesaadav ja vaevatult loetav, kuna puuduvad käsikirja individuaalsed ja raskestiloetavad tähed. Gooti arhitektuur sai surmahoobi trükikunstilt 15. sajandi lõpul. Raamat võitis kiriku.

Praegu 20. sajandi alul kohtame samasugust nähet. Raamat omakorda on kaotamas seisukohta, mille omas inimkonna elus ligi viis sajandit. Trükikunst on alistumas fotograafiale. Pilt hävitab kirja.

Võib-olla, et see väide esimesel momendil tundub liialdatuna. Vaevalt kunagi enam on trükitud nii palju raamatuid, vaevalt on levinevad ajalehed kunagi nii suurel arvul üle maailma, kui olevikus. Iga päev trükitud paberiga võiksime katta suured maa-alad. Kuid selle peale vaatamata ei oma trükitud sõna seda mõjuvõimu maailmas, mille omas alles umbes pool sajandit tagasi. Kõnelemata sellest, et elav sõna raadios ja suurte miitingukõnede näol on seda mõjuvõimu osalt vähendanud, peab trükisõna andma maad oma võistlejale pildile ka raamatutes, ajalehtedes ja siltidel.

Vaadeldes tänapäeva moodsat, hästitoimetatud ajalehte või ajakirja, märkame, millist suurt osa etendavad selles pildid. Lugeja pole rahul vaid kirjelduse või jutustusega, ta ihkab ka nägelikku pilti kirjeldatud esemetest või oludest. Ja tihti muutubki pilt peasjaks, millele pühendatakse kõige rohkem tähelepanu, kuna tekst jääb kõrvalise tähtsusega asjaks. Ajalehe või ajakirja kiirel lehitsemisel tutvume vaid piltide ja nende allkirjadega.

Sõnumeid ja kirjeldusi illustreerivate piltide kõrval nõuab moodne lugeja ikka enam illustratsioone ka ilukirjanduslikule, jutustavale osale — novellile, följetonile, anekdoodile. Need illustratsioonid on vastandina sõnumete fotoillustratsioonidele enamikus joonistatud, kuid viimasel ajal kohtame ka fotodest koostatud illustratsiooniseeriaid. Ning lõpuks on arenenud anekdoodi-illustratsioonidest eriline liik nn. piltjutustusi, mis lainena vallutavad ajalehed ja ajakirjad ning leiavad lugejaskonnas suurt poolehoidu. Kui anekdoodiga seoses olev pilt oli alul vaid abinõu anekdoodi nägelikumaks muutmiseks, siis hiljem antakse pildis juba edasi suur osa anekdoodi sisust ja allkiri on vaid täienduseks. Piltjutustuses muutub pilt täiesti autonoomseks, vajamata tihti sõnalist selgitust. Lugejal pole tarvis rakendada oma kujutlusvõimet, tarvitseb vaid näha.

Kuid ka raamatusse tungib pilt ikka suurema hooga. Teaduslikud ja populaarteaduslikud väljaanded kasutavad sisuseletusteks ikka suuremal määral jooniseid ja fotosid. Statistilised andmed püütakse esindada võimalikult arvjooniste kujul. Kuid ka ilukirjanduslikes teoseis kohtame ikka enam illustratsioone, küll jooniste, kuid tihti ka fotode kujul.

Eriti hoogsalt kasutab pilte reklaam. Vaevalt leidub enam reklaamplakati või ajalehekuulutust, kust puuduksid pildid. Loomutruud fotod samahästi kui stiliseeritud kubistlikud joonised peavad tõmbama enesele vaatleja tähelepanu, kuna paljas trükitud sõna tihti on võimetu. Autoritaarsetes riikides kasutab ka riiklik propaganda ohtralt pilte ja „riigiisa“ või „juhi“ pilte võib näha igas ajalehes või ajakirja numbris, igal kuulutuslubaal ning igas kodus ja ametiasutuses.

Ning lõpuks raamatu suurim vaenlane — kino. Kes viitsib veel lugeda paarisajaleheküljelist romaani, kui sama romaani võid elada läbi pingutuseta ja vaevata, istudes kaks tundi mugavalt kinos. Samuti võid valgelt linalt jälgida nägelikumalt kõike, mida pakub raamat ja ajaleht: sulle esitatakse päevasündmusi, kuuled suurmeeste ja päevakangelaste sõnu ja näed

nende loomulikkude esinemist, sind viiakse jumaliku muusika saatel kaunitesse maastikkudesse ja näidatakse tehnika ning teaduse imesid. Laevahuku või autokatastroofi võid elada läbi palju reaalsemalt kinos, kui lugedes raamatut või ajalehte. Suur osa inimestest, kes põle saanud jalgagi lennukisse, on kogenud lendurite ilusamaid ja õudsemaid elamusi nii realselt, nagu oleksid nad ise kaasa sõitnud. Fantastilised romaanid, mille kujutlusvõime jälgimiseks lugeja fantaasia oli liiga võimetu, realiseeruvad samuti valgel linal. Tõesti — milleks veel raamatud — kui võid samasuguseid elamusi saada kinost palju reaalsemal, veenvamal, mugavamal ja — odavamal kujul. Ühe keskmise raamatu hinna eest võid elada kaasa kinos 4—5 romaani, saades peale selle osa veel päevauudistest, tehes väikese reisi Rivierasse või Indiasse ning karastades oma närve Miki-hiire seiklustega.

Millised on pildi võidukäigu põhjused? Kõigepealt muidugi puhttehniline fotokunsti, filmi ja tsinkograafia areng. Veel sajandi eest puudus inimkonnal võimalus kasutada piltide saamiseks muid abinõusid kui kallist ja oskust nõudvat maalikunsti ning graafika abi. Tänapäeval oskab iga laps fotografeerida ning tunni ajaga on valmis trükikõlblik kliše. Näidendit võib teatris jälgida vaid mõnisada inimest, sama filmi vaatlemine on võimalik samaaegselt kümnetel tuhandetel, kes asuvad maakera kõige kaugemates kolgastes. Peale selle on filmil võimalik saavutada efekte, mis käis üle jõu näitekunstil. Ühesõnaga — tehnika võidukäik on siin eriti märgatav.

Muidugi on põhjuseks ka oleviku kiire elutempo. Filmi vaatamine nõuab vähem aega kui romaani lugemine. Ajakirju tihti vaid lehitsetakse piltide vaatlemiseks ning ajalehtedest ahmitakse suured pealkirjad ning pildid. Pilt võimaldab kiirema ülevaate asjust ja sündmusist kui kirjutatud sõnum.

Kuid välised põhjused üksi ei selgita pildi võidukäiku. Millega seletada piltjutustuste menu? Miks meeldivad need lugejale nii, et Eestiski ajalehed püüavad trumbata üksteist üle nende rohkusega, välismaist kõnelemata. Tegelikult on need piltjoonistused sisult ju võrdlemisi naiivsed, samuti ei või nad kiidelda joonistusliku külje virtuositeediga. Joonistada oskavad inimesed juba ammu ja võib-olla paremini kui nüüd, miks kerkivad piltjutustused esile alles möödunud sajandi viimisel aastakümnel ja saavutavad oma praeguse menu alles alates u. 1925. aastast? Kas ei esine siin ka psühholoogilised põhjused?

Paistab, et tänapäeva inimene eelistab vaatlemist mõtlemisele, passiivset nautimist aktiivsele kaasatootamisele. Piltjutustus pakub eriti soodsa võimaluse selliseks passiivseks vaatlemiseks. Kõik, mis tarvilik jutustuse mõistmiseks, on antud, pole tarvis üldse pingutada enam fantaasiat ega mõistust. Just pingutust, eriti vaimset pingutust põlgab tänapäeva inimene oma vaba-ajal. Selgeks tõenduseks selle kohta on nähe, et enamik tänapäeva massi lõbustusi on passiivse iseloomuga. Inimene läheb kinosse, vaatab filmi, vaatab spordivõistlust ilma aktiivse osavõtuta, laseb sündmustel enesele vaid mõjuda. Ka ajalehtedest ootab ta võimalikult palju pilte ja suuri pealkirju — loetav peab olema tehtud hästi suupäraseks, vaid siis kõlbab ta tänapäeva inimesele.

Kõik peab olema lihtne, arusaadav, lapselegi mõistetav. Mis vastaks sellisele ideaalile paremini kui Walt Disney Miki filmid või ta viimane tehniline ja miks mitte kunstilinegi suur-saavutus „Lumivalgeke ja seitse härjapõlvlast“? Siin puudub tavaliselegi filmile veel siiski omane inimlikkus, tabamatus, psühholoogilised sügavprobleemid jne. Siin on tegelased vaid selle idee kehastajad, mis neile looja-joonistaja poolt on sisendatud, kõik kõrvaline, häiriv ja tabamatu on jäänud kõrvale, kuid sellega ühes ka loomulikkus. Just sellepärast jäävad „Lumivalgekeses“ inimesed lamedaiks, vaid üht ideed kehastavaiks varjukujuudeks, kuna loomad hästi õnnestuvad, sest neil pole tarvis hinge, vaid ainult väline kuju. Sellepärast esitab seitsmest kääbusest igaüks vaid üht inimlikku omadust, seda täiuslikult, kuid ainult seda. Vaim on surnud, aga tehnika võidutseb. Juba tavaline film on võrreldes näidendiga ühemõtteline mitte ainult ruumilises ja tehnilises, vaid ka väimses mõttes. Kõik on sajad korrad proovitud, lapitud, üksikud stseenid pildistatud nädalaste ajavahemikkudega, kõik on vaid varjude mäng, „pildinäitus“. Joonistusfilm viib selle põhimõtte täiuslikkuseni ad absurdum.

Kõige selle all kannatab raamat, osalt ka teater. Kui veel viiskümmend aastat tagasi elati raamatu tähe all — siis nüüd elatakse kino ja osalt radio ajastul, ning oleviku populaarseimaks inimesteks on Adolf Hitleri ja Neville Chamberlaini kõrval — Zarah Leander ning Clark Gable. Aktiivse muusika harrastamise asemele keeratakse raadiot, lugemise ja teatris käimise asemele minnakse kinno — jalutamise ja matkamise asemele rutatakse moodsatele gladiatormängudele — spordivõistlustele. A. H. Tammsaare järele seisab praegune kultuuri-õigemini tsivilisatsiooni-ideaal masinas, mida

Üliõpilase isiklikust raamatukogust

1.

Möbleeritud tuba raamaturiulita

Ärge arvake: olen Teile õel, selleks puudub mul kõigiti alus, kuigi riidade piste on valus. (J. Barbarus).

TARTUS üliõpilasele kohast ulualust otsides paelub tähelepanu võrdlemisi tühine, aga järjekindlalt esinev pisiasi — nimelt raamaturiiuli puudumine enamikes möbleeritud tubades. Milliseid järeldusi siit teha ja kas neid sellest üldse teha saabki, on muidugi iseasi. Möödunud raamatunädalaga seoses aga võiks see olla siiski mõningaks sissejuhatuseks arutefule, mille eesmärgiks on vaadelda meie üliõpilase suhtumist raamatusse.

Raamatu propaganda on alustanud tõhusat rünnakut eesti raamatu levitamiseks igasse rahvakihti. Leidnud üksmeelselt kiitva hinnangu, see ei vaja kindlasti enam oma hüvede selgitamist ajakirjas, mille lugejaskonnale peaks tuginema iga aktsioon meie kultuurelus. Küll võiks aga vaadelda tulemusi, mida see on andnud samas ringkonnas. Need tulemused on aga nii kesised, et Tartu (sageli) aariahingelise „tubade-emand“ žesti — jätta üüritav tuba raamaturiulita — võiks lugeda peagu selle sümboolseks iseloomustuseks.

Tõepoolest on meie läbilõike-üliõpilase raamatutagavara niivõrd väike, et see kohvrisse paigutatult ei võtaks oma alla triiksärgi või ahtakese „kombineegi“ ruumi. Ja hoolimata selle seiga teatavast kurbloomusest, ma ei suuda varjata salajast rõõmu, et see on kehtiv läbisegi kõigi üliõpilaste — nii värvides kui värvideta, nii mees- kui naisüliõpilaste — kohta, seepärast, et käesoleval tunnil on kujunenud nagu mingiks kategooriliseks nõudeks vaadelda akadeemilist peret hõlmavat igat küsimust üliõpilasorganisatsioonide taustal. Olgu see siis noorsoo poliitiline või usuline meelsus, vabaaja kasutamise või

üldine elukäik, kõigi selle motoorse jõuna armastatakse näha organisatsiooni. Võib-olla käsitleks mõni küpsem ja eruditaarsem sulg käesolevatki ainet samalt lähtepunktilt, aga ma ruttan tast ette: juhused vaadelda meie üliõpilaskonda tervikuna (kas või ühes paheski) on liiga meelitatav...

*

KUJUTELGE kevadõhtut, eksami sesooni lõppedes, kui äkitselt keset akadeemilise pere lahkumissettevalmistusi ilmuks sinna meie muistne kultuurihaldjas ja nõuaks oma valituilt hiievalvureilt ohvriande. Eks peaks need endast siis kujutama tänapäeva kultuuri kaunimaid ehteid — raamatuid? Ja eks peaks nende kogumik moodustama parima, mis üliõpilastel neist oleks anda? Aga kas te ei kardate koos minuga, et selle paremiku väärtus ei veenaks kuidagi mineviku põlvi tänapäeva edusammudes? Et ohvriand tunduks liiga kergena? Sest mis on siis meil üliõpilastel oma haldjale pakkuda? Rida iga organisatsiooni- ja teaduskonnalõhnalisi konspekte (mille õigeid omanikke oleks võimatu eraldada tuhandest sellele pretendeerijast), korraliku provintsiantikvariaadi letitais kriminaalkangelasi, armastusmärtreid ja teisi aktiivseid filmikujusid, kirev kogu igavärvilisi üliõpilaslaulikuid, mõned kroonised romaanid, vägagi üksikud õppe- ja käsiraamatud. Ja see oleks ka kõik. Ma unustasin küll loendamata kõrgeväärtuslikke „Loomingu“ numbreid, aga vaevalt needki oma neitsilikus puutumatuses laoseks kellelgi pilku heita kaasaja vaimuelu kõrgpunktidele. Kas suudaks sellise ohvri järgi korporant, või lihtsalt „konventlane“, olgu või kogu oma organisatsiooni legendaarse mõjuvõimuga, meelitada haldjat oma muistsete hiie rohe-

tarvitseks vaid käänata nupust või vändast ja kõik kultuurisaavutused langevad korraga rüppe. „Ükski ei viitsi enam midagi teha ega õppida, kõik olgu valmis tehtud ja õpitud. Kõik tahavad ainult, et oleks ühtepuhku kultuur ja kultuur.“ (Tõde ja õigus V — lk. 37). Ideaal on valmisnäritud vaimutoit, pуди ja pildi-raamat.

Kirjutatud sõna ajastu näib olevat mööda. Ta on liig raske ja ajusid koormav tänapäeva inimesele, kes armastab enam meelte- ja närvilõbu. Mitte pilt ei suru raamatut välja, vaid inimene ise asetab ta raamatu asemele, sest see vastab enam ta vaimsele laiskusele. Ütle mulle, kuidas veedate oma vaba aja, ja ma ütlen sulle, kes sa oled.

lisusest tänapäeva ellu, kus me nii vajaksime tema innustust?

Teie ütlete, et mu kujutelu on liialdus. Võib-olla! Meelsasti usuksin seda isegi. Aga küsitlege kord oma auditooriumi-kaaslasi nende raamatutagavarade kohta ja te näete, et kuningad võivad pakkuda muretult oma troone üliõpilase üheteistkümnenda või kümnendagi raamatu eest! (Seda muretumalt, et need üksikud, kes omale tõesti on rajanud raamatukogu, oma veendunud demokratismis sellist kahtlast pakkumist juba naljalt ei mõista). Ja lõpuks, kui teie ka kahtlete minu oletuse tõepärasuse kurvas ulatuses, te kindlasti nõustute tema teatava reaalsusega. — Nii siis üliõpilased peaksid omale soetama rohkem raamatuid!

Meie, st. üliõpilaste poole pöördutakse tavaliselt liigagi sageli kõrgete sõnadega meie ülesannetest, mentaliteedist jne. jne. Ärme siis sedapuhku enam tõonitagem kõlblist kohustust, mida akadeemiline pere peaks omama innustava eeskuju andmisega nii ulatuslikule aktsioonile kui seda on eesti raamatu missioon. Ärgem puudutagem raamatu määratumat tähtsust üli-

õpilasegi elus. Eeldagem, et oleme selles teadlikud ja vaadelgem ainult neid põhjusi või õigemini seda põhjust, mis takistab meie veende konkreetset elluviimist. Selleks on loomulikult see igavene ja neetud rahahäda: 50—70 kr. keskmise kuurahaga näib olevat raske raamatukogu rajamisele mõeldagi. 10—20 krooniline hädavajalike kulutuste arvel meelelahutuseks väljapressitud rahapaberike on samahästi kui teda poleks olnudki. Märkamatult haihtub ta klaasi etteheiteid-väärivasse halba kohvisse, kino või teatri kassasse, vahel ka õllepudelisse või ka mujale... Ja raamatud jäävad selle pangatähe ringkäigust sama kaugele kui on kõrgem nende „aristokraatne“ hind üliõpilase büdžeti muist kulutusist.

*

VÕIB-OLLA saaks aga sellest kuidagi üle, kui üliõpilasel oleks rohkem head tahtmist ja kirjastustel, kauplustel vastutulelikkust.

Keskmiselt vajaks iga üliõpilane oma stuumiumi kestel umbes 150 kr. ulatuses õppe- ja

Äikseöö

Paala jõel

Kased kiunudes õhe kaarduvad.
Varjud siunudes hõlma haarduvad.

Taevas kihutab tormi-hoogusid.
Paala nihutab vahtund voogusid.

Niidul lummunult vihur hõõritab.
Vaatlen tummunult. Meeli pööritab.

Äkki rökatab äikse vägi ja
silmsilms lökatab. Näen kui nägija:

Keset pujusid — öö kas valetab? —
muistseid kujusid kirkalt paletab.

Näen neil kiharaid... vermerägusid...
võitlusiharaid silmi, nägusid...

Sõrmed liibuvad ahnelt ahingut...
Mõtted tiibuvad ootes lahingut...

Siisap sajatab pasun ürisev.
Õhe lajatab hüüe mürisev.

Pihad pingutab malev vappudes.
Vihas ringutab rängalt rappudes.

Põndak plagiseb hobu kapjadest.
Raismik ragiseb jalgsi tapjatest.

Sika-sakati pälgud sagedad.
Võitlust hakati keset lagedad.

Tuhat tuisates põrkub ratsusid.
Hukku hüisates kukub matsusid.

Kiivreil plaksatab rahe-terasid.
Kilbel raksatab välgu-kerasid.

Mõõgad murduvad mehi surmates.
Raudrüüd kurduvad tühaks turmates.

Taprit tärinal tapper teretab.
Välgu särinal Paala veretab...

Taprit tärinal tapper teretab.
sõnum, vabiseb viimse meheni:

Sohu sigineb äkki sadasid.
Võõras ligineb varjat radasid.

„Taarast lembitu! Eesti maleval
langes Lembitu, ratsul valeval!“...

Silmist rebeneb nähtav kangana.
Puruks ebeneb pilve-pangana.

Äike kaugeneb leina põrades.
Vihur raugeneb noortes võrades.

EEDA KOOK

Ülikoolide eestikeelsete õpperaamatute kirjastamisest

VALIKU, ULATUSE JA HINNA KÜSIMUS

PUUDUTADES „Üliõpilaslehe“ veergudel eestikeelsete ülikooli õpperaamatute küsimust, ei ole põhjust enam rõhutada eestikeelsete õpperaamatute tähtsust ja tarvidust nende järele. Käesoleva ajakirja lugejaskond tunneb ju ülikooli õpperaamatute tarvidust kõige rohkem oma igapäevases õppetöös.

Alljärgnevalt lubatagu ette tuua mõned üksikud küsimused ülikooli õpperaamatute kirjastamise alalt, mis on vajalik kirjastamise praeguse seisundi mõistmiseks ja ka tuleviku võimaluste selgitamiseks.

Esimene selline küsimus on kirjastatavate ülikooli õpperaamatute valik. Põhimõtteliste seisukohtade kõrval, mida varem selles ajakirjas on käsitatud, on kirjastatavate teoste valiku ja järjestu määramisel oluliselt mõjuvad saadolevad käsikirjad. Ülikooli õpperaamatuid on tulnud kirjastada mitte käsikirjade kül-

luses, vaid vastuoksa, käsikirjade valmimist ja isegi kirjutamisele asumist on tulnud pidevalt igati õhutada. Käsikirjade nappus on vajutanud oma pitsati kirjastuskavadele, eriti aga tegelikule kirjastamisele, kuna kõik, mis kavas, ei ole veel trükkivalmis. Juba seegi asjaolu, et kuni viimase ajani ei ole teada ühtegi valmisolevat kirjastamata ülikooli õpperaamatu käsikirja, iseloomustab olukorda. Saadaolevate käsikirjade piirides on püütud kirjastamist siiski suunata nii, et on välja antud mõni õpperaamat igast teaduskonnast, mis võimaldaks rakendada vastavat terminoloogiat ja sellega üliõpilastel tutvuda.

Nii mõnelgi on mulje, et ilmumata on rida õpperaamatuid, mis on paljudele üliõpilastele väga tarvilikud. Kuid see ei tule kaugeltki sellest, et ülikooli õpperaamatute kirjastajad ei ole tahtnud arvestada üliõpilaste tõelisi tarvidusi,

käsiraamatuid*). 4—5 aastase õppeaja juures moodustaks see 30—40 kroonilise aastakulu ehk 3—4 krooni näol summa, mille iga üliõpilane meeleldi kulutaks kuus teadusliku kirjanduse soetamiseks. Rohkem ei saaks talt nõudagi.

Praegu on aga meie teadusliku raamatu turg selline, et keegi ei näi huvi tundvat nende vee-ringute vastu. Ja siin jõuame küsimuse juurde, millist vastutulelikkust peaksid osutama omalt poolt kirjastused ja kauplused.

Meil avaldatakse ajakirjanduses sageli halvustavat suhtumist kirjastuste „ameerikalikesse“ levitamismoodusesse. Vaevast aga need nii palju etteheiteid väärivadki. Sest ei tarvitse sügugi olla kodus raamatuteturu küsimuses, et ennustada Akadeemilise Kooperativi vitriine ehtivale õpperaamatule nende samade võtete juures kahekordset minekut. Kui palju üliõpilasi oleks omale soetanud eeltellimise praktiseeritava hinnaalanduse juures näiteks „Sissejuhatuse filosoofiasse“! Tasuda 10 kr. korraga või krooniste kuuliste osamaksudena, on ikkagi kaks erinevat asja, mille vahet eriliselt teritab üliõpi-

lase kasin kuuraha ja millega peaksid arvestama ka raamatumüüjad.

Miks mitte rakendada muus kirjanduses läbiõõnud levitamisevõtteid ka teadusliku kirjanduse juures. Võib-olla suudaks mõni kogenum kirjastus sel teel teadusliku raamatu hindagi alandada?

Millele aga üliõpilased jäävad õigustatult lootma, on õpperaamatute järelmaksuga müügi korraldamine. Võtku siin vahenduse oma peale raamatukauplused, üliõpilaskond või üliõpilasorganisatsioonid. Sest praeguses olundis jääb see ainukeseks võimaluseks teadusliku kirjanduse üliõpilasele kättesaadavaks tegemiseks.

*

EELTOODUD üksikud mõtted ei taha olla mingiks etteheiteks meie üliõpilasele tema loius suhtumises raamatusse. Pigemini täidaksid need oma eesmärgi, kui neid võetakse üleskutsena isiklike raamatukogude rajamiseks ja kui need on juhtinud tähelepanu teadusliku raamatu müügi korraldamise üksikuile puudusile.

(Järgneb.)

*) Vastavad üksikasjalikumad arvestused ja raamatute nimekirjad ilmuvad järgmises „Üliõpilaslehes“.

vaid kirjastamisel on tulnud arvestada tegelikude võimalustega, ja seda eriti käsikirjade saamisel.

Küsimusele, kas ei tuleks ilmutada ka tõlkeid, on seni suhtunud eitavalt, kuna on oluline, et ilmunud õpperaamat oleks vastav meie oludele ja erinõuetele. Meie kirjastamise väikeste majanduslikkude võimaluste ning kitsa turu juures iga tõlge suleks ka võimaluse vastava eestikeelse originaalteose ilmumisele. Kirjastamise majanduslikkude võimaluste avardamisel oleks tulevikus ettekujutatav üksikute tõlgete väljaandmine, kusjuures seda tuleks piirata üldteoreetiliste ainetega ja keeltega, mis on meie üliõpilastel raskelt loetavad.

Edasi võiks tekkida küsimus, kas ülikooli õpperaamatute ulatuse ning osalt vahest ainekäsitleuse suhtes ei ole vaja nohkem korraldavat kätt. Allakirjutanu on arvamisel, et normaalne ülikooli õpperaamat ei või tõusta üle 20 trükipoogna või 320 lehekülje, kuid rea ainet juures vääriavad lugupidamist autorite väited suurema ulatusega teoste kasuks. Seda on tulnud ja tuleb arvestada kirjastamisel.

Arvamus, et õpperaamatute käsikirja peaks enne trükkimist läbi vaatama mingi erikomisjon, oleks teoreetiliselt mõeldav. See ei näi aga leidvat ülikoolide ringkonnis pooldamist ja on ka praktiliselt raskelt teostatav, eriti meie spetsialistide väikesearvulisuse ja rea teiste põhjuste tõttu.

Mõningad korrektiivid, eriti teoste ulatuse suhtes, võiks tulla rakendamisele, kuid selleks tuleb luua veel eeltingimusi, eriti ka autorite tasu määramise aluste j. m. suhtes.

Meie ei tohi unustada, et laialt levinud ülikooli kursuse raamatud välismaal on valminud pikaajalise töö viljana, ning õige väike mürdosa õppejõududest seal on kirjutanud õpperaamatuid. Meilgi lõplikult viimistletud ja kõigi ainetel vahel kooskõlastatud käsitleusega ülikooli õpperaamatud võivad välja kujuneda aastate kestel, võib-olla praegu ilmunud ja ilmuvate raamatute teiste trükkide juures. Nüüd aga viimistletud ja maksimaalseid nõudeid rahuldava käsikirjade kujunemist ootama jääda tähendaks reas aineis raamatute väljaandmise pikemaks ajaks edasilükkamist.

Ei ole huvituseta, et meie seni-ilmunud õpperaamatud välismaa vastavate asjatundjate poolt on sisult üldist tunnustust leidnud ja samuti ka välimusest kirjastuslikust küljest tähelepanu äratanud. Viimast tõendab asjaolu, et Pariisis maailmanäituse ajal toimunud rahvusvahelisel raamatunäitusel Akadeemilisele Kooperatiivile määrati suur hõbeauraha.

Kuidas ka korraldada ülikooli õpperaamatute väljaandmise organisatsiooni, vaevalt on siin võimalik tuua suuri muudatusi viimase aastakümne kestel väljakujunenud olukorda kirjastavate raamatute valiku, ilmutamise järjekorra kui ka ainekäsitleuse alal. Teatud ajaperioodil võib see küll erineda eelnevast või järgnevast ajajärgust, kuid peamiselt oleneb see ikka teataval ajajärgul valmivatest käsikirjadest, mitte aga niivõrra kirjastava keskuse soovist.

On aga selge, et aeg aitab täita neid lünki, mis ehk on praeguses kirjastamises ning allakirjutanu on veendunud, et aastate järel, eriti kui leitakse ka paremaid majanduslikke võimalusi, meie ülikoolid omavad õpperaamatute kogu, mis rahuldab meie üliõpilaskonda ning võib võistelda ka välismaadegi ülikoolide õpperaamatutega.

Edasi: olgugi et meie ülikooli õpperaamatute hind on odavam kui vastavate välismaade oma, on meie praeguste majanduslikkude võimaluste juures õpperaamatute hinnad siiski meie üliõpilastele küllalt kõrged. Kuid selle küsimuse soodsalt lahendamine ei ole võimalik meil senini valitseva kirjastamise olukorra juures. Tuleb märkida, et raamatute hind ei ole kirjastajate fantaasia tulemus, vaid selle määravad: 1) raamatu kirjastamise kulud, 2) tiraaž, 3) jällemüüjate ja kirjastaja vahekulud. Need tegurid on enam-vähem välja kujunenud ja nende muutmise raamatu hinna alandamise suunas on raskelt teostatavad. Vastupidi, raamatu kirjastamise tehnilistest kuludest trükikulud Eesti Trükitöösturite Ühingu kokkuleppe põhjal näitavad kirjastajate seisukohalt küll õigustamata tõusu ca 40 protsenti, paberi hind tõusis varem ca 15 prots. ning ka autori ja korrektori honorari määrad püüavad päris õigustatult areneda samuti tõusu suunas.

Meil ilmub ülikooli õpperaamatuid tavaliselt 500—600 eks., mis realiseeritakse 5 aasta või veelgi pikema aja jooksul. Nagu teada, ei kasva raamatute kirjastamise kulud mitte proportsionaalselt trükitud eksemplaride arvule. Mida suurem on tiraaž, seda väiksemaks kujuneb raamatu omahind. Küsimusele, kas oleks võimalik ülikooli õpperaamatute tiraaži tõsta ja seega alandada raamatute hindu, võib vastata teataval määral jaatavalt. Üksikuile võimalusile on tähelepanu juhitud teisel. Kuid vastavad välismaa statistilised võrdlusandmed lasevad oletada, et ülikoolide õpperaamatute leviku tõusu lähemal ajal vaevalt on loota sellisel määral, et see võib tunduvalt mõjutada raamatute hindu.

Ka raamatukaupluste vahekasu on viidud miinimumini. Võiks veel küsimuse alla tulla ainult ülikooli õpperaamatute raamatukauplus-

tesse üldse mitte müügile laskmine, mis aga tunduks ebaloomulikuna raamatuturu seisukohalt ja takistab raamatu kättesaadavust üle kogu riigi. Ka kirjastuste vaheprotsendi vähendamine praeguste kalkulatsioonide juures, kus raamatu omahind Akadeemilise Kooperatiivi kalkulatsioonide järgi moodustab 60 kuni 70 protsenti müügihinnast, ei ole mõeldav. Kui raamatute kirjastamiseks kasutada panga laenukapitali, siis selle kalkulatsiooni juures juba kahe aasta järele pärast raamatu ilmumist ainult investeeritud kapitali protsentide arvel, kõnelemata kirjastuse muudest kuludest, raamatuladu hakkab kirjastusele otse kahju tooma.

Ülaltoodust jõuame tulemusele, et ülikooli õpperaamatute kirjastamisel praeguse raamatuturu olukorra, leviku ja kirjastuskapitalide juures pole võimalik raamatuid müügile lasta odavama hinnaga. Jääb üle ainult võimalus, et valitsusasutised ja riik oma kanda võtavad osa raamatu kirjastamise kulusid. See asjaolu aitab juba tunduvalt alandada raamatu hinda. Esimesed sellised katsed tehti viimaste Akadeemilise Kooperatiivi kirjastusel ilmunud teoste, N. Veiderpass „Retseptuuri põhijooned“, V. Tauli „Õigekeelsuse ja keelekorralduse põhimõtted ja meetodid“ ja O. Sild „Eesti kirikulu“ juures, kus haridusministeerium võttis oma kanda autorite honorari. Ülikooli õpperaamatute hinna määramist mitte kulude tasuvuse põhjal, vaid üldiselt kultuurpoliitilisest seisukohast lähtudes, näeme ka naaberriikides, Lätis ja Leedus.

Õpperaamatute hinna probleem ei lahendu enne, kui senini ilmunud raamatute hindu osalt alandatakse, mis on siis võimalik, kui osa raamatute müügihinnast haridusministeeriumi kanda jääks. Kui haridusministeerium viimastel aastatel on tänuväärset kaasa aidanud raamatukogudele raamatute muretsemisel erakorraliste summade võtmisega riigi eelarvesse, siis on ka õigustatud ülikooli õpperaamatute ja üldse teadusliku kirjanduse leviku seisukohalt koormiste kandmine ka teaduslike raamatute ilmutamisel. Alandatud hindadega teadus-

likud raamatud leiavad siis ka tee avalikesse raamatukogudesse, kus teaduslike raamatute suhteline protsent on õige väike, võrreldes teiste maadega kui ka haridusministeeriumi poolt meie raamatukogudele ettenähtud määradega.

Hiljutises intervjuus ajakirjandusele haridusminister ongi rõõmustavalt märkinud ühe ülesandena ülikooli alal ülikoolide õpperaamatute väljaandmist. Selle ülesande tegelikuks teostamiseks on haridusministeeriumi algatusel valminud ülikoolide poolt koostatud lähema viie aasta jooksul saadavate käsikirjade nimistu, mis sisaldavat umbes 65 käsikirja. Võib loota, et ka haridusministeeriumis kavatsetavad kirjastamise sihtjooned ja teostamisvõimalused koos majanduslike väljavaadetega lähimas tulevikus üldiselt teatavaks saavad ning seega selguvad kindlamad alused ja perspektiivid kirjastamise võimalusist tulevikus.

Raamatute levitamisel on oma ülesanne ka üliõpilasorganisatsioonidel ja kogu üliõpilaspereel. Seda mitte üksnes selleks, et raamatute hinnad alaneksid, vaid selle kõrval peab ka üldiselt omaseks saama arusaamine, et oma isiklik ja usaldatav õpperaamat on tarvilik õppetöös kui ka hiljem tegelikus elus.

Eesti Üliõpilaskond on olnud üks neist vähestest üliõpilaskondadest, kes on aktiivselt osa võtnud ülikooli õpperaamatute kirjastamisest. Tartu Üliõpilaskonna toimetusel on seni välja antud Akadeemilise Kooperatiivi kirjastusel 9 teost. Ning oleks ülekohus jätta märkimata, et Tartu Üliõpilaskonnalt on algatuse saanud üldse meie eestikeelsete ülikooli õpperaamatute kirjastamise mõte.

Jääks soovida, et nüüdki Üliõpilaskondades nende uutes vormides praktilised küsimused, nende hulgas eeskätt ka ülikooli õpperaamatute küsimus, leiaks harrastust ja lahendust kõigi positiivsete võimaluste ja jõudude ärakasutamisega ning et seda tegevust kannaks nende lemmikustele varem osakssaanud ühismeele vaim.

E. Kull.

Söögisaal „Mare“

LOSSI TÄNAV 1 (end. Sarapi kohvik)

**Kasutage eriti soodsa-
hinnalisi kuukaarte!**

Maitavad hommiku-, lõuna- ja õhtusöögid

Arvustavaid hääli lahe tagant

„Ylioppilaslehti“ nr. 1. (28. I 39) toob ära kaks artiklit, mis käsitlevad eesti ja soome üliõpilaselu võrdkohti stipendiaadi vaatekohalt. Esimese artikli „Meie suhtumine eesti stipendiaatidesse“ autor nendib, et soome üliõpilased ei suuda võistelda eestlastega stipendiaatide eest hoolitsemises. Eestis võimaldatavat stipendiaadil tutvumist üliõpilaselu kõige mitmekesisemate üritustega, kuna Soomes selle vastu jäetavat stipendiaat tihti n. ö. Jumala hooleks, vahel hankimata talle isegi korterit.

Artikli autor püüab analüüsida põhjusi, mis tingivad sellise olukorra. Suurima põhjusena hindab ta erinevat üliõpilaskasvatust ja distsipliinitunnet. Kuid selle kõrval leiab ta samuti, et eesti üliõpilasel olevat rohkem vaba aega, mis johtuvat „eksamate suhtelisest kergusest ja ametikohtade rohkusest“. Peale selle usub autor, et tulevikus olukord muutuvat. Ka eesti üliõpilasele jäävat vähem aega stipendiaadi eest hoolitsemiseks jne. Praegugi juba olevat eesti üliõpilaste seas „virku, keda harva näeb organisatsioonis“.

Tekib küsimus, kas artikli autor, kuigi on olnud stipendiaadina Eestis, on küllalt põhjalikult tutvunud siinse õppetööga ja üliõpilaseluga, et teha nii kergel käel järeldusi. Allakirjutanule paistab küll, et vahe õppetingimustes ja kohasaamise võimalustes on võrdlemisi minimaalne ja et ka soome üliõpilaste ühel osal näib jätkuvat küllaldaselt aega ka „vabaks üliõpilaseluks“, kuigi stipendiaadi jaoks seda jätkub vähem.

Lõpuks aga leiutab artikli autor veel ühe hoopis omapärase põhjuse stipendiaatide erineva kohtlemise puhul. See põhjus olevat Soome rahva iseloom. Soomlased olevat

kinnisemad, aeglasemad jne. Neid iseloomuomadusi ei pidavat mitte häbenema, ega muuta laskma võõrastel mõjutustel, vaid soomlane pidavat olema selline nagu ta just on, et anda stipendiaadile objektiivset pilti Soomest.

Sellele väitele võib allakirjutanu vastata oma korduvate kogemuste põhjal järgmist: Liikudes Soomes väljaspool üliõpilaringkondi niihästi haritlaskonnas kui ka matkadel ja ärides, puutudes kokku rahvaga, peab nentima, et kohtlemine ja vastutulek ei jäta kusagil soovida. Otse vastupidi: eriti soome ametnikud, äriteenijad ning osalt ka reisikaaslastel raudteel ning omnibuses võiksid teatud määral isegi eeskujuks olla meile. Soomlase karmusest ja kinnisusest polnud midagi märgata. Allakirjutanule paistab, et artikli autor on siin küll asjatult apelleerinud soome rahva iseloomule, mida ju võõras peaks suutma hinnata objektiivsemalt. Kas ei peitu peaviga siiski esimeses põhjuses — soome osakondade erilises kasvatuses ja mentaliteedis? Autori poolt ülestõstetud küsimus puudutab seniste eesti stipendiaatide kogemuste järelle küll ainult soome üliõpilaskonda.

*

Teise artikli „Soome ja eesti üliõpilaselu“ autor kurdab eelarvamuste üle, mis takistavat mõlemal pool mõistmast teineteise püüdeid ja üritusi. Toob ühtlasi ka näiteid mõlemapoolsete väärarvamuste kohta. Eesti üliõpilased ei tundvat kaasa soome ksv!! harrastustele, mis johtuvat osalt sellest, et Eestis olevat „Helsingin Sanomat“ ja „Suomen Sosialidemokraatti“ ainukesteks autoriteetseteks allikateks soome küsimustes. Kui võtame arvesse asjaolu, et nimetatud ajalehed esindavad

Soome praegust valitsust ja nende taga seisab rahva enamik, siis tohiks nende ajalehtedega arvestamine eeskätt (mitte ainuautoriteetsetena) küll õigustatud olla. Peale selle on eesti vabameelse haritlaskonna maailmavaatele kõige vastuvõetavam „H. Sanomate“ mentaliteet, eriti just välispoliitilisis küsimusis.

Edasi kurdab autor eesti mõjude üle soome üliõpilaselus, mis leidvat rohkesti pooldajaid ning imestab, kuidas võivat soomlastele meeldida eesti „iganenud traditsioonidel“ põhjenevad üliõpilaselu vormid. Autor tähendab õigusega, et iga maa üliõpilaselu peab arenema iseseisvalt oma rada, võtmata üle elemente mujalt, kuid selle kõrval paistab artiklit lugedes ometi, et autor ka ise pole saanud üle teatavatest eelarvamustest, vaid kipub suhtuma alahindavalt eesti üliõpilaselu nähetesse, arvestamata nende ajaloolist arengut ja eritingimusi. Ka teda näib häirivat asjaolu, et meil stipendiaatide vastuvõtule pühendatavat liiga palju tähelepanu. Peab aga rõhutama, et stipendiaatidele on sellega antud võimalus tutvuda just põhjalikumalt üliõpilaselu kõikide nähetega, kuna „objektiivne ja loomutruu kinnisus“ ei lase eesti stipendiaate tungida soome üliõpilaste üritustesse ja mentaliteeti ning ei soodusta objektiivsete otsuste tekkimist. Pole siis ime, kui vaid välispinnaga tutvunud tekib eesti stipendiaadil eelarvamusi ja väärõtsuseid. Sellepärast tuleb mõlemal pool teha kõik, et stipendiaadil oleksid võimalikult avarad ja mitmekülgsed võimalused tutvumiseks vastava maa kultuurinähetega. Alles siis võime loota objektiivseid otsuseid ja vaatekohti.

A. M.

V. Vaga: Üldine kunstiajalugu

Eestikeelne kujutavat kunsti käsitlev kirjandus on olnud seni võrdlemisi puudulik. Erilist tarvet tunti suurema kunstikäsiraamatu järele, mis pakuks lühikeses üldarusaadavas vormis väljendatud ülevaate kogu kunstiajaloo ja võimaldaks orienteeruda üksikute kunstivoolude vormierinevusis. Peab tunnistama, et eesti haritlaskond on kujutava kunsti alal võrdlemisi nõrkade teadmistega, tihti puudub võime eritleda kunstipeavoole üksteisest, süstemaatilistest teadmistest rääkimata. Selle põhjuseks on peamiselt vastava kirjanduse puudumine. Vold. Vaga Üldise kunstiajaloo on see tühik osalt täidetud.

Peab tunnistama, et autor on oma ülesande, anda lühike ülevaade kunstivoolude arengust üldarusaadaval kujul, lahendanud võrdlemisi hästi. Mõnes kohas oleks tahtnud küll näha enam ajastu iseloomustavate joonte esiletõstmist, selle asemele võinuks puududa mõnigi vähemtähtis, vaid ühe lausega iseloomustatud nimi. Teose arusaadavus ja ülevaatlikkus oleks sellega vaid võitnud. Kuid üldiselt on siiski näha edu võrreldes vastavate saksa

teoste tihti entsüklopeediliste nime- loeteludega. Samuti on üldjoones hästi tabatud käsitletavate ajastute ja voolude ruumilised proportsioonid. Vahest liiga palju ruumi on pühendatud prantsuse 19. ja 20. sajandi kunstile, kuid seda vabandab aine mitmekesisus ja heade kokkuvõtlike, käsitluste puudus. Eriti rõõmustav on õige proportsiooni tabamine erirahvuste kunstiloomingu suhtes. Prantsuse kunst on saanud talle kuuluva esikasendi ja saksa- keelseis teoseis ülespuhutud saksa kunst asetatud sinna, kuhu ta kuulub, tänu oma võrdlemisi provintsi- kule tasemele.

Allakirjutanu arvets võinuks eesti kunsti osa teoses olla küll pikem vähemalt 50 protsendi võrra, ja seda eriti keskaja kunsti arvel, ilma et see oleks riivanud proportsiooni- tunnet. Praeguses ulatuses on see paratamatult kujunenud liig kon- spektiivseks, kuigi eriti 19. ja 20. sajandi maalikunsti areng on hästi ta- batud.

Raamatu suurimaks plussiks on aga ta illustratsioonide rohkus, mitmekesisus ja õnnestunud valik. Sa- muti tuleb rõhutada teksti tihedat

sidet illustratsioonidega, mis muu- dab ka vähikule raamatu kasutamise meeldivaks ja viljakaks. Selles suh- tes ületab teos suurema osa vasta- vakogulisi saksakeelseist kunstiaja- lugudest. Vaid rohkete valitud näi- dete varal suudetakse teha näitli- kuks ja arusaadavaks tekstis toodud väited ja iseloomustused.

Imestama paneb aga eesti uuema arhitektuuri puhul toodud näidete valik. Või on see seletatav viimase vihu kiire koostamisega? Vähemalt Tartu Rüütli tänaval asuv „arhitek- tuuri pärl“ võinuks sealt küll puu- duda.

Lõpuks peab veel mainima, et teosele olnuks kasuks parajasse koh- ta paigutatud selgitused graafika ja maali tehnikate kohta. Ilma selgitu- seta tarvitatud terminid nagu fresko, ofort, peisažist jne. tekitavad võhi- kus arusaamatusi ning entsüklopee- diat pole ka alati käepärast.

Vaatamata neile puudusile tuleb teost lugeda siiski üldiselt õnnestu- nuks ja illustratsioonidelt ning üldse välisküljelt meie oludes isegi ülla- tavaks. Jääb vaid loota, et teos leiab tee eriti meie akadeemilise ha- ritlaskonna lauale, aidates täita lünki meie teadmistes vastavate ala- de kohta ja tõstes kujutava kunsti tundmise ja harrastamise tasemele, mis viimasele kultuurrahva juures kuulub. Me omame rea väärtus- like mälestusmärke arhitektuuri, skulptuuri ja maali alal ning võime uhkusega nimetada eestlaseks täna- päeva üht silmapaistvamat graafi- kut. See kohustab meid ka nende inimliku kunstitungi väljenduste teadlikule mõistmisele ja armas- tusele.

A. Mägi.

Eva Szelburg-Zarembina «Joanna eksirännak» Marja Kuncoviczova «Võõramaalanna» *)

Poolakad võivad uhked olla sellele annile, mida omab Eva Szelburg-Zarembina. See autor omab enam kui ükski seni poola romaanide sarjas esinenud nel- jast autorist loomupärast andi. Eriti teravalt paistab see silma võrreldes tema teost poola romaanide sar- jas esimesenea ilmunud romaaniga „Armukadedus ja

Meditsiin“, mis, nagu juba öeldud, on rohkem konst- ruksioon, kuigi kõigiti õnnestunud konstruktsioon.

Eva Szelburg-Zarembina and on voolav, loomu- pärane and, mis ei karda mingisuguseid tõkkeid, ei reaalseid ega irrealseid. Sellepärast paisubki ta ro- maan mingisuguseks romantilis-fantastiliseks eepo- seks, mille juured aga siiski on reaalsuses. See raa- mat on ühel ajal reaalne ja ühel ajal irreaalne! Suurt

* Vaata „Üliõpilasleht“ nr. 11/12 — 1938, lk. 426.

poolehoidu leidnud Poolas, ta köidab meie kainemat lugejat vahest vähem kui Sofja Nalkovska „Piir“, kuna viimase autor omab rohkem kirjanduslikku distsipliini ja vormitunnet, on kainem, mõistusepärasem ja ka probleemiderikkam.

Mis puutub „Joanna eksirännakusse“, siis see lugu iseenesest ei ole ju eriline. Siin kirjeldatakse meile vaid ühe väikese, energilise, pisut romantilise ja enesestõmbunud tütarlapse elu, kes ei leia omale kusa-gil kodu ja enese hinges loob ise pikapeale väikese omapärase nurgakese. Kõikjal saab ta hakkama ega kaota enese mina.

Huvitavad selles raamatus on poola külaelu, küla-kommete traditsioonide ja ebausku kirjeldused, mida esitatakse elavusega ja mis omas fantastilisuses on iseloomulikud slaavilise, teadagi nii irreaalsusele suu-natud loomusele. See paelub, kuid enam kui kõik muu võlub meid ses raamatus Szelburg-Zarembina stiil, mis on elav, hoogne ja nagu juba tähendatud, ei tunne piire, ometi tabab aga alati märki, võlub esile ikka taas uusi maailmu, uusi mõtteid, uusi tundeid ja uusi meeleolusid. Nagu nõiakepikelega, nii paneb Zarembina oma stiiliga kõike helisema, kõike elama, kõike, mida ta vaid hetkeks puudutab. Olgu see siis elus või eluta loodus, olgu need inimese salajased ai-mused või looduse kõikvõimsad avaldused. Ta kutsub neid elule kogu oma värvide, helide ja mahlade rik-kuses.

See stiil ühenduses ta loomupärase tugeva jutus-tusanniga annabki ta raamatule erilise šarmi, kuna seal ju õieti mingit kandvat probleemi ei olegi. Küll aga saab kõik elavaks, mida ta kas või möödamin-neski puudutab.

Kuna Zofja Nalkovska paelub meid eeskätt just oma kristalliseerunud ühiskondliku mõtlemisviisiga, oma humaanse inimsusega, siis Szelburg-Zarembina ta-lent on sootu midagi muud, kuigi sama jõuline. Ta on eeskätt poetess, kelle sidemed on eriti tihedad loo-dusega ja kõige selle ürgsega, mis asub inimese hin-ges. Ta raamat äratas meis rohkem tundeid kui mõt-teid. Ja sellisena, ilma et ta lahendaks suuri problee-me, on ta kaunis. Kuigi kogu romaani vältel käivad romantika ja realism käsi-käes ja sellisena mõjub raamat meie tänapäeva naturalismi kalduvas kirjan-duses eriti kaunilt, jätab aga raamatu lõpp siiski pi-sut mageda mulje. Kuna aga raamat on mõeldud tri-loogia ühe osana, siis võib loota, et see hiljem silutakse. Jääbki romanai läbilugenuilt selline tunne, nagu esimese osa lõppedes alles algab selle omapärase ja isesuguseid teid kulgenud tütarlapse romaani. Ja et järgnev raa-mat võib tuua huvitavat lisa, näeme tulevikus.

— „Võõramaalanna“, Marja Kunceviczova teos äratas tähelepanu oma peene, tiheda ja kunstiküpe psühholoogiaga. Peatüübi loomisel on autor eduga

ära kasutanud psühhoanalüüsi võtteid. Kummaline naine, kes on tardunud oma lapsepõlve mälestusse ja loonud enesele isepärase osa, mida ta nagu truu ja süvenenud näitleja mängib innuga kogu eluaja, on raamatu keskuseks. Ta ei tea isegi, mida ta tahab. Türaniseerides kõiki oma lähedasi teeb ta õnnetuks teisi ja on ka ise õnnetu ainult seepärast, et ta ei püüagi kontakti leida reaalsusega. Mahajäetud oma noorepõlve armsama poolt, ta alateadlikult ja ka tead-likult ihkab kättemaksu kogu meessoole, jah, isegi kogu maailmale. Huvitav on jälgida selle naise meta-morfoosilisi ümbersünde, kord headuse kord tigiduse suunas. Oma ekstsentrilise isikuga mõjutab ta oma mehe, oma poja ja tütre elu, tehes seda väljakannata-matuks. Kuid ometi, ja ka see on huvipakkuv, alluvad nad kõik ta kapriisidele, nagu seda tihti võime tähele-panna elus, kui tegemist on isikuga, kes omas ekstsent-rilisuses seda vaid tahab. Ei ole tarvis, et ta oleks tar-gem, õiglasem, on tarvis aga isikupärast hoogu ja sugestiivsust. Ja seda sel naisel on. Pisut nagu liial-dusena tunduvad selle naise tütre ja poja tapmise mõtted, kuid mitte just päris ebatõenäolistena! Sellise naise juures on kõik võimalik. Muidugi on see tüüp ka teataval määral ekstraheeritud, kuid jumal seda teab, slaavi hoopis temperamentsemas ja äärmusest äärmusesse kalduvas loomuses võib leiduda ka selli-seid. Leidub ju meie põhjarahvastegi peres siin-seal umbes samalaadseid neurootikuid, kelle mõtete, tegude ja tunde puhangute vahel võid asjata otsida mingit loogilist sidet.

Igatahes on Marja Kunceviczova teos algusest lõ-puni huvipakkuv. Ta peen analüüsivõime ja tüüpide põhjalik tundmine on otse imeteldav. Kirjeldada pea-kangelast Ružat selliselt, et tema iga lause, iga liigu-tus iseloomustab ta isiku tervikut, nõuab suurt, küpse talenti.

Ebaõnnestunuks tuleb aga pidada autori tahet koondada oma tegelaste elu ja iseloomustuse ühele päe-vale. Igatahes nõuaks see autorilt kas veelgi vilunu-mat sulge või ei ole see sellise teema juures üldse teostatav.

— Lõppkokkuvõttes võiks veel kord mainida, et need neli poola romaanide sarjas seni ilmunud teost kõik on kunstiküpsed, vormiteadlikud ja inimhinge sü-gavusi käsitavad teosed. Käesolevate teoste järgi ot-sustades väärib poola tänapäeva kirjandus tõlkimist. Seal võime leida stiili puhtust ja omapära, mõtete rik-kust, sügavat, kultuurset inimsust ja õige peent, tihe-dat psühholoogiat.

Poola kirjandusest kõneldes on muide märki-misväärt seegi, et naisautorid on seal esikohal, ja et nende annus poola kultuurile ja poola kirjandusele ei näi olevat väike.

M. Otsasoo.

Pealinna teatrihooaja esimene pool

TALLINNA KE
RAAMATUKO

Tallinna teatrid 1938./39. a. hooaja sügissemestril andsid 15 draamaesietendust, lisaks „Estonialt“ veel 2 ooperit ja 2 operetti, millest pooled esietendused avalikult. Avataktide vilkusele aga vaid väga kasinalt seltsis töiseid teatrikunsti naudinguhõntuid, nagu ei toonud hooajapoole ülejäänud osagi erakordseid üllatusi, kuigi finišile lähenedes ilmnis crescendo. Kurvaks üllatuseks oli aga just uute algupärandite (neid oli kaks) läbikukkumine. Üldiselt möödus hooajapool küll peamiselt repertuaari mitmepalgelisuses ning teatrite keskpärasest tahterakenduses, milles aga küll üksikud näitlejad ometi andsid meeldestöövivaid kujustid.

„Estonia“ dramahooaeg avati Ed. Vilde „Pisuhännaga“, mis, vaatamata „klassikalisele“, on tänapäevalgi oma üldnimiliku sisuga akuutne ja haarav. Eks ole tänapäevgi nii, et äriees hindab vaid raha ja tulutoovat äritehingut, kui see oleks ka või ta enda „altvedamine“ ta enda rahaga, nagu siin seda sooritab osavalt kirjanik Piibeleht vana Vestmaniga, — kirjaniku-luuletaja kuulsus selle kõrval on „tühine rämps“. Või kunas on meil positiivsuse nõue või jälle maaelu ülistamine linna ees kirjanduses akuutsemaks probleemiks olnud kui just tänapäeval. Vaid eba-reaalne optimismina tunduv vaimuinimese võit rahavõimu üle vahest oli ajastul 25 a. tagasi tõenäolisem kui tänapäeval! „Pisuhänna“ avaraid mänguvõimalusi kasutas näitlejaist maksimaalselt küll Hugo Laur, kes Piibelehena oma läbimõeldult loomulikus üliras rahus oli võrreldamatu viimse varjundini. Nauditav omas hoos ja temperamendikuses oli ka Paul Pinna Vestman, samuti Marje Parikas Matildena tabas veenvalt despootlikkuse ja lipitseva alandlikkuse kontraste. Mare Leet'i Laura meeldis omas hellas elegeilisuses. Kuigi ka Albert Üksip Sanderina rahuldab, tahtnuks näha enam jõulisust ta „hiilgusehetkil“. Komöödia väärtused, lavastaja Ants Lauter'i leidlikkus ja tüse ansambli muutsid õhtu meeldivaks kunstielamuseks, tõendades, et tegemist on siiski meie seniületamata komöödiaga.

Sellevastu suureks pettumuseks tulvil saali teatripublikule oli intelligentsiprooviks ettereklaamitud uus algupärand — A. Mälgu „Metsumal“. See romantilis-sentimentaalne armastuslugu — keskealise suremas vähjatõbise helilooja ja 16-aastase tervisevast ning temperamendist sädeleva maatüdrukute vahel, mille sekka on põhjendamatult põimitud külarealismist totalitate tüdrukute-sulaste ja simmani-pillerkaariga ning kaasa, ette, vahele ja järele orelisaadet — ei omanud läbimõeldud ülesehitust ega ka armusõlmin-gutegi pinget, ei tüübistikku ega dialoogivaimukust. Kuigi lavastaja J. Tõnopa oli näinud palju vaeva,

puudus vist temalgi võimalus vajajatele distsipliini-kindluseks, mis võinuks vast pisut siiski päästa, andes tükki puhtromantilise poeemina. Vaid Haasi õhulised dekoratsioonid olid nauditavad. Näitlejaile — Reet Aarma, J. Koger, Gerda Murre, B. Kuuskemaa, M. Luts, S. Lipp, T. Koppel, A. Eskola — jääb öelda mõttetu ekspluateerimise puhul: südamlük kaastunne!

Õnnestunuks oma tüübiehtsuses ja meeleoludekül-luses osutus Birabeau poliitiline komöödia „Minu poeg — minister“, mille lavastas, üle kümme-kond aastase eemaloleku järgi näitejuhitööst, Paul Pinna, hiilgates nii läbimõeldud lavastusega kui peaosakandjana — iseendastmõistetava lihtsuse ning nüansiküllusega. Meeldivalt finessiderohke oli ka M. Parikase osatölgitsus, täiesti rahuldab ka B. Kuuskemaa, M. Leet, K. Karm, H. Laur, J. Tõnopa j. t.

Hooajapoole kunstiliselt tusedaimaks teatrietenduseks osutus aga äsja surnud maailmakuulsa Čehho-Slovakkia draamade-meistri Karel Čapek'i „Ema“ — vaimukas-haarav nii emadraama monumentaalsuses kui patsifistlikus ideesädeluses. Õnnestunud lavastus oli A. Särev'ilt (külalisena), kelle leidlik käsi võinuks vaid pisut enam kasutada sordiini tunde- ja meeleolupuhanguile ning žestele „surnuteriigis“, kuna see irreaalne oli ju vaid ema psüühiline pöördumine oma üksteisejärgi surnud mehe ning poegade poole. Unustamatu ema-rolli andis Liina Reiman oma siirais-sügavhingestatusel elamusis. Kõigiti sobivad olid ka S. Lipp, H. Laur, K. Karm ja H. Paris, kuna T. Koppel'ilt tahtnuks näha rohkem elamusjõudu. Kahvatu oli A. Eskola.

Viimasena sõnalavastusena anti W. Perzyski „Kergemeelne öde“, milles esinev langenud naise probleemikäsitus on kahtlemata vananenud, akuutne aga küll alati raha suurvärtuse probleem, siin aga käsitatud kuivalt ning vaimutult. A. Lauter'i lavastus, samuti näitlejate M. Leedi, M. Parikase, M. Kampi, K. Karmi ja J. Koger'i mäng oli hoogne ja küps. Eriti tõstaksin välja A. Eskola laenaja prototüübina ning J. Tõnopa, arvestades ta ületamatuna tunduvat pettumusstseeni.

*

„Töölisteatri“ valikult ebaõnnestunud avatenduseks läks melle juba tuntud „Niskamäe naiste“ ja „Juuraku Hulda“ autori Hella Vuolijoki uusim samavaimuline lavateos — „Justiina“. Autor on äge ühiskondlik-sotsiaalne võitleja. Jaganud ühiskonna lihtsalt kaheks — rikkad ja vaesed, on ta ise maailmaparandajana vaese alamkihi ridades, kutsudes hoogsalt kogu ülemlust-härrasid meelemuutmi-

sele. Näidendi ülesehitus on otse kriminaal-romaaniliselt põnev, mida ei sisusta aga kahjuks vaimukusesädelus. Nimiosa — Justiina — on naine, kes on kui valmislihvitud üllas pärl, keda ei muuda miski — ei õnnetused, ei armastus, kui see peaks nõudma ta suunamuutmist alatud teel. Asetas seega aga liiga raske ülesande omas üksluisuses ta kandjale Katrin Välbe'le, kes ei suutnud ilmutada küllaldaselt osale vajalikku sümpaatiivoovust, kuigi mängis seda kõigiti korrallikult. Veretuks jäi ka Ants Särev kohtunik Robertina. Kuid tema naise Hildana Lisl Lindau oma tundlikkuse ja vulgaarsuse nüansside peentõlgitsusega andis õhtu parima kuju. Hea oli ka Anna Tamm vana aadliprouana, samuti vähemate osade kandjad.

Teise valikult ebaõnnestunud uuslavastusena andis „Töölisteater“ poola sajanditevahetuse nais-naturalisti Gabryela Zapolska „Pr. Maliczewska“. Olustikupilt. Noor, puruvaene algaja-näitlejanna saab vana, jõuka ning jõhkra mehe armukeseks, lootuses tagavat koos tsipa kergema äraelamisega endale ka näitlejarkanjääri. Pettumus, uus lootus ja jälle pettumus. Kurb, ning, kui sääraseid juhuseid palju, ka traagiline. Vaadata aga kolm vaatust selle mannetu inimese — prl. Maliczewska — kurbust, ilma et see oleks võimelinegi paisuma draamatiliseks, ning selge olles juba esimese vaatusega küllaldases tervikkuses kogu see „foto“ on tõepoolest igav. Prl. Maliczewskat kui nimiosa vahest erakorraliste draamatiliste võimetega ning sobiva temperamendiga näitleja kandes, võinuks see vahest äratada kaastunnetki vaatajas, ent Helle Raa ei suutnud küll poolatari temperamendi impulsi ilmnemisele väänlemisele ning kriiskamisile anda tõsielamuslikku kandepinda, kuigi ta andis ka häid pisi-momente. Silmapaistva karakterkuju meisterdas Hilda Sooper kupeldaja-pesunaise Zelazna rollist. Hästi nähtult ning voolava kindlusega kandsid omi osi ka Lensi Römmer, Selma Raaga, Helmut Vaag, A. Rebane, O. Põlla, P. Maivel j. t. Enn Toona soliidsejõhkra vanahärras oli küll pisut vähe nii meest kui härrat!

Ka N. Gogoli satiir-komöödia „Kosjad“ („Naisevõtt“) ei saavutanud loodetud edu, kuna näitlejaist vast ainult A. Teetsov Jaitšnitsana ja H. Malmsten Ževakinina valitsesid omi osi, lõpul ka R. Bauman, — teised aga ei suutnud usutavalt tabada meile võõrast mentaliteeti.

Üllatavalt heaks osutus aga opereti-paroodia „Caramba!“ Priit Põldroosi vaimukal-leidlikul lavastusel. Siin oli hoogu ning meeleoluvariantide osavat serveeringut. Meenuvad A. Rebane, O. Põlla, H. Malmsten, naistest Helle Raa, H. Sooper, M. Varango — kõik nad hiilgasid mänguküpsuses — vastandina tavaliste operetikujude vaimuvaesusele. Vääriliselt liitus nimetatutele ka G. Mõõlmaa klaverimängijana publiku keskel. „Caramba!“ sädeles algusest lõpuni!

Samuti mängult haaravaks osutus A. Särevi dramatiseeritud ja lavastatud O. Lutsu „Äripäev“, mille mitmekesisist tegelasterida kehastasid otse geniaalse iseendastmõistetavusega A. Teetsov, E. Jürilo, R. Bauman, A. Mägi, J. Romot, K. Välbe, L. Reial, G. Mõõlmaa, E. Toona, L. Rõmel j. t. Ebakõlaks mainitud tüüpiderlejeef-suse galeriis olid vaid Vaagi poolt antud karikatuuriks moonutatud Kiir.

Ka viimasena antud Ostrovski „Mets“, oma peenpsühholoogilise inimestetundmisega loodud kujudega, omas humaanses ideelikkuses ning konfliktide üha kasvavas lavalises pinges, viis huviga kaasa elama. P. Põldroosi lavastus ning näitlejate läbimõeldud mäng hingestasid väärselt autori vaimuloomingut, muutes õhtu naudinguks. Eriti A. Tamm'e elukogenud vanaproua, P. Põldroosi draamatik, A. Mägi koomik, A. Rebase kaupmees, samuti H. Malmsten, Helle Raa, O. Põlla, L. Lindau j. t.

Üldiselt ei saa jätta mainimata „Töölisteatri“ ansambli ilmset kunstilist ühtlust!

*

„Draamateater“ pälvis kahtlemata parima avangu au A. Strindberg'i ajaloolise näidendi „Erik XIV“ lavastusega. Strindberg siin meisterlikult joonistanult esitab meile lähedasiks rea ajaloolisi inimesi, eesotsas Gustav Vaasa poja kuningas Erik XIV-ga, kes oma ägeda võitlusega kuninga võimu suurendamiseks, ühes sellega aadlike hävitamiseks ning talupojaseisuse elujärje parandamiseks on Rootsi ajaloo suurkujud, oma inimlikus traagikas aga kummaliselt-õnnetu, aadlike poolt nõdrameelseks peetu. Ruut Tarmo lavastus oli leidlik ja distsipliinikindl, näitlejate heatasemeline mäng sellesse raami ühtlasena sobiv. Suure ande ja jõulise siseelamuslikkuse näide oli Ruut Tarmo nimiosakandjana, sordineeritult kooskõlas ansambliga. Mehist kindlust ja südamlikkust õrnust, ustavat sõprust ja saatanlikku hoolimatust varieeris veenvalt Aug. Sunne Göran Persson'i — kuninga nõuandja — riigiprokuröri osas. E. Korjus, uustulnuk Pärnu „Endlast“, ilmutas kuninga sõpratari Karinana mehedivat südamlikkust ja väarikat kõige rahulolu, aga ei hiilanud. Ka kõik teised olid tublid. Elamusterikas õhtu.

Järgmiseks esietendus Stefan Kiedrzyński draamatiliste nootidega komöödia „Õnn algab homme“, milles autori käsitatavas armastusprobleemis emal ja tütrele on ühine armastatu, ning loobub ema, et anda „happy end“ tükile. Mängulisil võimalusi siin on aga tublisti, mida ka kasutas Liina Reiman, andes sisemise draamatilise elamuslikkusega nauditayõnnestunud ema-rolli, samuti hiilgas hingestatud jõuküllusega tütre Aino Talvi. Head olid ka M. Mõldre, A. Suuorg, Maldre.

Nagu „Estonias“ „Metshumal“, nii ka teine uus algupärand, „Draamateatris“ — Aug. Jakobsoni

„Purunenud vaas“, ei suutnud tõusta lavakunsti kõrgusele. Ei jällegi loogilist ülesehituspinget. Ja psühholoogiliste tõikade ignoreerimine! Tunnustatud romaanikirjanik ei suutnud siiski tungida draama põhiliste nõudmistele saladusisse. Tollest „purunenud-õhust“ jäi siiski mällu lavastaja Ruut Tarmo suure soojuse ja läbitundmisega antud professorist-isa, millele otse valusaks kontrastiks oli tootslik doktorist-ema M. Möldre käsitus. Peale L. Lasneri ka teised näitlejad ei küündinud kesktasemeni.

Viimase esietendusena nägime „Draamateatris“ J. Linnankoski tuntud romaani järgi H. Välise dramatiseeritud „Laul tulipunases lillest“, mis oma idüllilisuses ning situatsiooniderohkuses pole kergelt painutatav draamavormi, — sellest tingitult katkellisus. Ootamatult jõulise Olavi andis V. Alev, kujundades sellest hiilgeosa oma osadesarjas, — ometi ei näinud me aga neid mehiseid psüühinüansse, mida kujutleme romaani lugedes. Südamlikku hellust ning peretütre uhket väarikust kehastas veenvalt Aino Talvi Küllikina.

*

Lisaks eeltoodule „Estonias“ läksid 2 ooperit — armastatud ooperiteatri Čaikovski väheõnnestunud „Mazepa“ ja Donizetti „Don Pasquale“. Mainiksin neis vaid Eino Uuli tunnustusväärset tööd. Disipliinikindlad lavastused, milles ometi kord ka ooperijõud on hakanud andma laulupartiidega orgaanilises veenvaid dramaatilisi elamusi.

Operetidest — „Juulia“ ja „Poola pulmad“ — rahuldab viimane, mis on öieti muusikaline komöödia ning milles draamajõud A. Vaino, P. Pinna, A. Eskola j. t. loovad huvitavad kujud, tõendades ka, et publiku südamest naerma võib panna operetiski hästi läbimõeldud mänguga, mitte aga meile operetile nii tavaliste läägustega.

*

Hooaja alul pühitses „Estonia“ teatri- ja kontserdimaja 25. juubeliaastat, mille puhul avatüki — Vene elu meile vastuvõetamatus vaimus käsitava ooperi — eel oli äärmiselt tagasihoidlik aktus, ning oktoobrist pidulik kontsertaktus kontsertsaalis, kuhu ligipääs ruumi kitsuse tõttu oli vägagi piiratud võõraile. „Estonia“ majesteetlik hoone omab aga otse sümboolse tähenduse õigusteta rahva enesemaksmapaneku liikumises ja kultuurilise eluõiguse kättevõitlemises. Selle hoone, imetusväärse julguse tõendina, ehtas rahvas omal jõul ilma mingi välise toetuseta, kõnelemata riigisummadest (mis on tänapäeval ette kujutamata!), pannes otse „kivid kõnelema“ rahvusliku kultuurivõitluse hiigelmonumendina. Pidanuks siis küll see juubel kujunema eriti hulgalistele noortele ülevaks kultuuri-elu-paraadiks, kuna kõnelema alatihti, et tänapäeva kool ei omavat huvi ega kontakti vaimse elu avaldusiga. — Miks jätame siis kasutamata selleks tänulikud momendid?!

Ott Rõdali.

VALMISRÕIVASTE-
JA TELLIMISTEARI

August
Valdson

TARTUS, ALEKSANDRI 1

TELEFON 12-66

Kiri avalikkusele

„Akadeemias“ nr. 1 (1939, lk. 71) teeb teatud ringkondades tuntud inglise kirjandusloolane ja tõlkija mister Ants Oras minu soolise kuuluvuse suhtes üllatava „avastuse“, millise seletamiseks on kaks võimalust: 1) kas mister A. O-l ei jätku küllaldaselt aega tõlketöö kõrval jälgida eesti jooksvat kirjandust või 2) on see ainult järjekordselt markantne näide neist ramedaist ja ebavaimseist kambakriitiku meetodeist, millistega „arbutate“ pesaema oma kirjanduslikke väljahaudeid avalikkusele serveerib. Viimane võimalus on tõenäolikum, sest mille muuga seletada seda, et mister A. O. äkki enam ei mäleta, et ta minult sai a. 1934 ilmunud luulebrošüüri „Päikesesse!“ arvustamiseks. Kui tal see seik tõepoolest on ununenud, samuti ka see, et ta minu lihalikust isikust on olnud teadlik juba aastaid (tarbekorral võiksin nimetada tunnistajaid kas või „arbutate“ ridadest), siis soovitsin talle minu isiku suhtes õige ettekujutuse saamiseks vaadata „Olioni“ nr. 15, a. 1935, lk. 489 ja „Üliõpilaslehte“ nr. 1, a. 1938, lk. 39 ja 52.

Mis puutub minu avalikkuse eest senini peidulpüsimisse, siis olgu nimetatud, et minult on ilmunud luuletusi „Üliõpilaslehes“, „Olionis“, „Loomingus“, „Tänapäevas“, „Eesti Naises“, „Kevadikus“, „Eesti Nooruses“, „Postimehes“, „Päevalehes“, „Uus Eestis“ ja mujal. Sellest kõigest peaks piisama väiteks, et ma pole senini avalikkuse ees peidul püsinud.

Minu artikkel, mis põhjustas mister A. O-l eritlemisvõime-kaotuse sugulises kuuluvuses, on samas ka väärtõlgituse osaliseks saanud. Kuid see on andestatav ja enesestmõistetav mister A. O. puhul.

Tartus, 15. 2. 39.

Eeda Kook.

Üliõpilasrügement tegutseb

Tartu Ülikooli Riigikaitselise õpetuse instituudi juhataja kol. A. Traksmaa andis ajakirjanikkudele jutuaajamise, kus ta puudutas üldisi küsimusi riigikaitse õpetamise alalt ja eoleva semestri riigikaitselise õpetuse õppekava Tartu Ülikoolis.

„Riigikaitse ainete õpetamine pärast Maailmasõda on viidud paljudes riikides ülikoolidesse ja teistesse õppeasutustesse. Enne Maailmasõda sõjalise õppuse andmine kodanikele oli kasarmu ülesanne, kuid Maailmasõja kogemused näitavad eriti selgelt, et noorsoo riigikaitseline kasvatus on pikemaajaline töö, mida ei saa soovitava põhjalikkusega sooritada ainult sõjaväeteenistuses, vaid see peab sündima paljude aastate kestvusel rööbiti üldise kasvatusena ja õppetöoga.

Riigikaitselise õpetuse ja kasvatusena viimine keskkoolidesse kümne aasta eest on andnud häid tulemusi ja on kergendanud tunduvalt reservohvitseride kaadri ettevalmistamist.

Riigikaitselise õpetuse ülikoolidesse sisseviimise määrus kinnitati teatavasti Vabariigi Presidendi poolt 16. sept. 1938. a. ja Tartu Ülikooli juures Riigikaitselise õpetuse instituudi juhataja ja tema abi asusid tööle 10. oktoobril. Tegelik õppetöö Instituudis algas 25. jaanuaril.

Ettevalmistustöö nõudis pikemat aega. Selle aja jooksul tuli selgitada üliõpilaskonna koosseisu nende sõjalise ettevalmistuse seisukohalt koostada õppekavu, leida õppejõude, soetada õppevahendeid ja korraldada tööruume.

Üliõpilaskonna koosseisu selgitamine omab põhjapaneva tähtsuse, sest oma sõjalise ettevalmistamise mõttes üliõpilased jagunevad mitmesse kategooriasse: reservohvitserideks, -allohvitserideks, reameesteks ja sõjaväes mitteteeninuteks, kelledega õppusi peab teostama vastavalt nende ettevalmistusele. Peamiseks raskuseks koosseisu selgitamisel on selle suur liikuvus, kuna üliõpilasi eksmatrikuleeritakse ja võetakse uusi vastu igal semestril.

Instituudi poolt korraldatud ankeedi tulemuste esialgsed kokkuvõtted 8. novembriks m. a. on selle tagajärjel vahepeal tunduvalt muutunud ja tuli teha uusi

KOLONEL A. TRAKSMAA
Riigikaitselise õpetuse instituudi juhataja

kokkuvõtteid 5. jaanuariks. Kuid, nagu teada, tuleb jaanuaris ja veebruaris veel ümmarguselt 400 üliõpilast juurde ja see muudab jällegi üldpilti. 5. jaanuariks selgunud kokkuvõtetest nähtub, et üliõpilasrügemendi arvuline koosseis teaduskondade järgi on järgmine: usuteaduskond 114 üliõpilast, õigusteaduskond 785, filosoofiateaduskond 104, matem.-loodusteaduskond 110, majandusteaduskond 386, põllumajandusteaduskond 214, arstiteaduskond 305 ja loomaarstiteaduskond 82. Seega on arvuline koosseis rügemendis 2100 üliõpilast. Auastmete järgi on rügemendis ohvitseri 535, allohvitseri 315, reamehi 750, sõjaväes mitteteeninuid 290 ja tervislikkudel põhjustel vabastatud 210 üliõpilast.

Väeliikide järgi on jalaväelasi 1120, suurtükiväelasi 250, ratsaväelasi 52, sideala mehi 120, pioneere 65, mitteteeninuid ja teenistusest vabastatud 493. Kursuste järgi kuulub 1. kursusse 480 üliõpilast, 2. kur-

susse 389, 3. kursusse 341, 4. kursusse 792, 5. kursusse 66 ja 6. kursusse 32 üliõpilast.

Üliõpilasarügemendi organiseerimistöö teostub eelseisva õppesemestri kestel. Üliõpilasarügement jaguneb kaheks pataljoniks ja kumbki neist kursuste järgi kompaniideks. Kompaniid jagunevad rühmadeks ja jagudeks.

Üliõpilasarügemendi ülemaks on Instituudi juhataja ja tema abiks juhataja abi, 1. pataljoni ülemaks — major Aaviste ja 2. pataljoni ülemaks — kapten Pollisinski. Kuna üliõpilasi rügemendi koosseisus on palju, tegevteenistuses olevaid ohvitseri Instituudis aga vähe, siis omavad erilist tähtsust üliõpilasarügemendi organiseerimisel üliõpilased-res.-ohvitserid, keda pannakse isikuvaliku põhimõttele, võttes arvesse igaühe senist teenistust, juhtivatele kohtadele ning rühmaülemateks ja rühmavanemateks. Juhtivatele kohtadele määratud üliõpilased-res.-ohvitserid, kui nad töötavad huviga, saavad esimeses järjekorras kõrgendusi auastmes.

Õppetöö alal eeloleval semestril tulevad läbivõtmi-
sele järgmised ained: 1. Vabadussõja ajalugu — lektor kol. A. Traksmäe — üldsõjalise ainaena usuteaduskonnale ja õigus- ja mat.-loodusteaduskonna 1. ja 2. kursuse üliõpilastele ning erialalise ainaena filosoofiateaduskonna 3. ja 4. kursusele.

Teise üldsõjalise ainaena käsitletakse sõjagaasiasjandust ja kodanlikku õhu- ja gaasikaitset põllumajandus- ja majandusteaduskonna 1. ja 2. kursuse üliõpilastele. Lektorina töötavad cand. chem. Buxhoeveden ja mag. Arro.

Erialalistest ainetest õpetatakse: 1) õigusteaduskonnas 4. kursuse üliõpilastele sõja- ja kriminaalõigust — lekt. riigikohtunik P. Kann, 2) sõjaväe administratsiooni — kol. K. Trakman — õigusteaduskonna 3. kursuse üliõpilastele, 3) sõjaväe majapidamine — kol. Butmaker — majandusteaduskonna 3. ja 4. kursusele, 4) sõjaväe toitmine — kol. ltn. Melts — põllumajandusteaduskonna 3. ja 4. kursusele, 5) välisanitaarteenus — san. kindr. Järvan — arstiteaduse üliõpilaste 5. ja 6. kursusele ja farmatseutide 4. kursusele, 6) sõjagaasiasjandus ja gaasitute ravimine — sanit.-kapt. Voogas — arstiteadlaste 5. ja 6. ja farmatseutide 4. kursusele, 7) sõjaväe tervishoid ja haigused — san.-kapt. Leisner — arstiteadlaste 5. ja 6. ja farmatseutide 4. kursusele, 8) välveterinaar-teenistus — kol.-ltn. Teder — loomaarsti-teaduskonna 5. kursusele, 9) mõõteasjandus sõjaväes — kol.-ltn. Kurg — matemaatika-osak. üliõpilaste 3. ja 4. kursusele ja 10) sõjakeemia — prof. Tiganik — loodusteaduse osak. üliõpilaste 3. ja 4. kursusele.

Peale selle käsitletakse kõikides teaduskondades ja kursustel üldsõjalisi aineid: sõjaväe administratsiooni, lahingu tehnika ja taktika, sõjaväe distsipliini ja sõjaväe korra alal. Nende ainetega käsitletakse koosneb loenguist, kuid peamiselt mitmesugustest praktilistest harjutustest. Õppejõududeks on Instituudi määrali-

sed õpetajad major Aaviste ja kapten Pollisinski, suurtükiväe alal Instituudi abijuhataja kol.-ltn. Kurg.

Laskeasjanduse õpetamise alal on Tartu Ülikooli juures organiseerimisel Akadeemiline Laskurklubi, kuhu koonduvad need üliõpilased, kes on huvitatud laskesportidest. Laskesporti harrastamiseks Riigikaitse-
lise õpetuse instituudi tulevase aasta elarvesse on võetud vastavad summad vajalikkude täpsuspüsside ja laske-
moona soetamiseks.

Kehalise kasvatuse alal, mis määruse kohaselt kuulub riigikaitseainete hulka, anti Ülikooli Valitsuse otsusega kehalise kasvatuse läbiviimiseks kasutada ülikooli võimla suurest saalist 36 tundi nädalas. Selle aja jooksul võib kehalist kasvatust anda 1. kursuse meesüliõpilastele 2 tundi nädalas ja 2. kursuse üliõpilastele 1 tund nädalas. Kehaline kasvatus toimub rühmadena ajal, kus üliõpilased on vabad muust õpetusest.

KOLONELLEITNANT H. KURG
Riigikaitselise õpetuse instituudi juhataja abi

Üliõpilaskonna sportlike ürituste tulevikusuundi

Kehtima hakanud üliõpilaskonna sõjaliste õppuste seadus, mille tegelikule rakendamisele asuti õige hiljuti, toob üliõpilaseltsile pööret-tekitaavaid uusi suundi ja teotsemisalasid.

Senisele kehalisele tegevusele võrdlemisi indiferentsele hulgaletulevad terve rida sunduslikke sportliku sisuga tunde ja harjutusi. Et nimetatud nõue meie üldtervishoiu seisukohalt on ülimalt tarvilik, peaks olema kõigile selge. Siiski aga toob sunduslik kehaliste harjutuste nõue kaasa võimaliku nn. „kroonulikuks“ muutumise hädaohu. S. o. teatavaid nõudeid täidetakse ainult ofitsiaalse sunduslikkuse pärast, ilma sisemise pingega ja kõlapinnata. See aga asetaks tunduvalt allapoole senise üliõpilase kõrgelt prerogeeritud mentaliteedi kvalifikatsiooni.

Kuidas aga leida tee ja alad, mis ärataksid laiemais akadeemilises ringides tegeliku huvi kehakultuuriliste ürituste vastu, sest juba aastaid on kirjutatud ja räägitud sellest teotsemisvähesusest. Tõsi küll, meil on hulk nimekaid nime poolest üliõpilaste-tippportlasi, kuid see on ka kõik. Üldnivoo ei osuta sugugi vastavat taset ja isegi huvi. Tippmeestest entusiastide saavutused on liigselt vähe inspireerinud aktiivseks teotsemiseks laiemaid hulki. Ainus ala, kus see üllatavalt tõmbejõudu on näidanud, on ainult male.

Kindlasti on siin üheks suuremaks takistuseks intensiivne õppetööst osavõtmine ja ka osalt abinõude mitte küllaldane käepärasus. Kuid on teada, et mõningaid aastaid tagasi, kui üliõpilase suhtumine õppetöösse oli sootuks teine, eksten-siivsegi õppimise juures seks aega ei leitud. Vaid vastupidi, töökuse koefitsendi tõusuga on käimas ka suurenev huvi kehakultuuriliste ürituste vastu. Näib õige olevat: kui on huvi ja tahet, siis jätkub kõigeks aega ja suutlikkust.

Selles küsimuses tuum seisnebki. Puudub veel küllaldane üldine huvi, mis aktiveeriks tahte teotsemiseks. Pealegi kui sportliku tegevuse kaudu saavutatav lõbu ja rahuldustunne on märksa raskema vaevaga saavutatav ja õpitav, võrreldes teiste lihtsamalt rahuldavate ja madalamate tungidega. Ka on senine üldine spordi ja rekordite mentaliteet paljudelegi vaimsete huvidega isiksustele võõrastav olnud. Kuid rakendamisevorm ei tohiks alandada tegevuse enda sisulist funktsiooni väärtust.

Arvestades eeltoodud asjaolusid, peaksid meie üliõpilaskonnale kõige vastuvõetavamad olema sportlikud üritused, mis ei nõua erilist sihttreeningut, on vähe aegaviitvad, abinõude poolest kõigile kergesti kättesaadavad, kõiki lihasgruppe haarava ja välistegevusena ka karastus- ja meelelahutamisevahendiks.

Seni oleme jälginud kannatlike epigoonidena õieti Ameerikast tulevaid sugemeid, mitte aga arvestades erinevaid majanduslikke ja sotsiaalseid eeldusi. Peaaegu nagu kahe silma vahele on jäänud Skandinaavia maad, mis vast enim meile vastavad.

Üks sealne juba väga laialt läbilõõnud spordi-ala on nimelt orienteesport, millele meiegi peaksime lähemalt tähelepanu pöörama. Tänavu sügisest Soome üliõpilaskonna orienteesportlusest võttis soome ksv. andmete järgi juba umbes 2000 üliõpilast osa. Samuti korraldatakse sellaseid väga arvukaid võistlusi Prantsusmaal.

Too ala on rakendatav peamiselt siis, kui ilmastikuolude tõttu soikub tegevus teistel spordialadel. Abinõude ja varustuse suhtes on see väga vähenõudlik ja kõigile kergesti kättesaadav. Kitsa saali ja piiratud spordiväljaku asemel viib ta meid aga hoopis välja loodusesse,

Teatavasti pooled üliõpilased kuuluvad Kaitseliidu organisatsiooni ja võtavad osa õppetööst Kaitseliidus. Töö Kaitseliidus jätkub endistel alustel ja õppekavad Instituudis ja Kaitseliidus kooskõlastatakse niiviisi, et seda, mida ei suuda teha Instituut, püüab sooritada Kaitseliit, kusjuures Instituut toetab Kaitseliitu oma õppejõudude ja õppevahenditega.

Kokkuvõttes õppetöö riigikaitseainetes Tartu Ülikoolis kujuneb juba eeloleval semestril väga mitmekülgseks. Et see töö annaks soovitavaid tulemusi,

selleks Instituudi juhatus tahab täit rõhku panna, et töö kujuneks üliõpilastele huvitavaks. Seda loodetakse saavutada põhjalikult ettevalmistatud ettekannetega ja harjutustega, järjest täienevate õppevahendite soetamisega ja üliõpilaste aktiivse kaasatõmbamisega tööle. Üliõpilastelt Instituut ootab, et nad suhtuksid uutesse ülesannetesse täie tõsidusega ja hea tahtmisega, millisel eeldusel õppused riigikaitseainetes ei kujune kellegi üle jõu käivaks,“ lõpetas kol. A. Traksmaa oma jutuajamise.

Stud. iur. Hugo Erilane †

In memoriam

6. veebruaril s. a. tabas meid kurb sõnum. Keset kenamaid noorusaastaid lahkus meie hulgast unustamatu sõber stud. jur. Hugo Erilane.

Hugo Erilane sündis 9. nov. 1915. a. Käru vallas Järvamaal, põllupidaja pojana. Aasta hiljem asus elama Kolusse, Särevere valda. 1922. a. sügisel astus ta Paide linnaalgkooli. Peale isa surma 1927. a. siirdus H. Erilane Tallinna J. Westholmi era-humanaar gümnaasiumi, mille lõpetas 1933. a. Sama aasta 1. juulil astus sõjaväkke sundaega teenima. Teenides K. Ü. Ö. Sõjakooli patareis, lõpetas aspirantide klassi. Immatrikaleerus Tartu Ülikooli õigusteaduskonda 14. sept. 1934. a., organiseerudes ühtlasi „Korp! Fraternitas Estica'sse“. Suri 6. veebruaril s. a. ja maeti Türi kalmistule 12. veebr. 1939. a.

*

Nüüd ei ole Sind, kallis Hugo, enam meie keskel. Viibid igavikus, kust võib-olla jälgid meie kaduvaid askeldusi.

Vahest oli paremgi Sulle, et jätsid maha maised kannatused. Meile mahajäänule, tundub see aga raskena. Ja kuigi olime kõigele ette valmistatud, on siiski kurb, et kadunud on meie keskelt Sinu heasüdamlik naeratus ja Su tool meie kõrval seisab tühjana. . .

Sa oled ära, aga mälestus Sinust püsib kindlana meie südameis. Leiname armast sõpra, kes mõtles meile isegi surivoodil.

Olgu Sulle muld kerge!

H. Puusepp.

ning kasutades vahelduvat maastikku on see kosutuseks nii meeltele kui kehale.

Jõukohase tegevuspingega peaks see vastama enim üliõpilase keskmisile kehalisile võimeile. Tegevus võib ju siin vahelduda jooksmise ja jalutamisega. Ühtlasi lisanduvad siia võistlusil veel taiplikkus, kaardi ja looduse tundmine ning massina teotsemisel rõõmus kollektiivne meeleolu.

Võistlusel parema ühistagajärje saavutamiseks toob ta aga kaasa teatava ettevalmistuse tarviduse, s. o. mõningad matkad ja käigud, mida seni ainult meil üksikud teha tavatsevad ja sellest mõnu tunnevad.

Suusasportlasile on see aga ühtlasi teretunud treening talviseks hooajaks. Selge peaks olema ka ilma eriliselt rõhutamata selle spordiala sõjaline tähtsus, just oma orienteerumisvõime aredamise ja maastiku vormide tundmaõppimise ja tähelepanu arendamise tõttu.

Nende võistluste huvitavust tõstab ka teadmatuse moment võistluspaiga suhtes. Nii näi-

teks sõidetakse Rootsis kuni 200 km omnibus-tega eemale, kus siis toimub võistlus. Põnev ja ka veidi seikluslik, mis lisandab humoorikat omapära sekka üliõpilase tavalisse õppetöhe.

Kõrvutades meie olusid, on kindlasti ka meil eeldusi selle orienteespordi massispordiks muutmiseks, esiteks juba teatava hingesuguluse ja huvi tõttu nende rahvastega, kus see on läbi lõõnud. Osalt aga tõendab ka seda tänavu esmakordseist sügisest ühistreeninguist-matkadest huvitatud kaasvõitlejate hulk, kes pidevalt neist ligi kaks kuud on osa võtnud.

On arvata, et huviliste arv tõuseb, kui lahevad mõningad majanduslikud takistused ning võimaldub teostada laiemalt orgniseeritud võistlusi.

Meie üliõpilaskonna liigestunud olek peaks sisendama huvi neiks võistlusiks. Vaja on ainult küllaldaselt tõukejõude ja argumente, mis aktiveerivad üldhuvi teotsemiseks.

Ülal (vasakult): ksv. Tipner, parim üliõpilassuusataja. Keskel võidukas „Korp!“ Indla naiskond (ksv. ksv. Kalbus, Osol, Lukk). Paremäl „Korp. Sakala“ ankrumees ksv. Männik, kes tõi oma meeskonnale võidu. All: võistlejad stardijoonel.

„Korp. INDLA“ ja „Korp. SAKALA“ võitsid teatesuusatamises rändkarikad

5. veebruaril korraldas Üliõpilassuuskonna Kehalisekasvatuse toimkond Emajõe teatesuusatamisvõistlused.

Võistlused algasid 3×1 km teatesuusatamisega üliõpilassuuskonventide naiskondadele. Võistlesid kaks naiskonda, „ENÜS-i“ ja „Korp! Indla“ naiskonnad ja prl. K ü n n a p üksikvõistlejana väljaspool võistlust.

Esimeses vahetuses asub juhtima Kurik („ENÜS.“), kuid 2. vahetuses viib hästisõitev indlaensa Kalbus oma naiskonna juhtima. Kolmandas vahetuses Osol („Korp! Indla“) suurendab vahemaad veelgi ja nii tuleb „Korp! Indla“ naiskond, koosseisus: L u k k, K a l b u s, O s o l, ülekaalukalt võitjaks, aeg — 20.30. Teisele kohale jäänud „ENÜS-i“ naiskonna (K u r i k, P e d u s s a a r, M a r t m a) aeg oli 22.05. Individuaalselt parimad: 1. Kalbus („Korp! Indla“), aeg 6.19. 2. Osol („Korp! Indla“) — 6.34. 3. Kurik

(„ENÜS.“) — 6.45. Väljaspool võistlust sõitnud K ü n n a p i a e g — 6.05.

Järgnes meesüliõpilassuuskonventide 4×5 km teatesuusatamine. Iga mees pidi läbistama 4 kontrollpunkti, kuna vahetus toimus stardijoonel.

Võistlesid seitse üliõp.-konv. meeskonda ja väljaspool võistlust Tartu-Valga Prefektuuri meeskond.

Starti ilmusid järgmised ü.-k. meeskonnad: „EÜS.“, „Korp! Vironia“, „Korp! Sakala“, „Korp! Fr. Liviensis“, „EÜS. Põhjala“, „ÜS. Raimla“ ja orgimatud.

Esimeses vahetuses asub juhtima „Korp! Sakala“. Teises vahetuses viib Tipner (parim üliõpilassuusataja!) „Raimla“ juhtima. Viimase edu „Korp! Sakala“ ees püsib kuni viimase vahetuseni.

Sakalanuste ankrumees M ä n n i k on nende parim, ta jõuab Tähtvere mäel „Raimla“ ankrumehele P õ d-

r a l e järele. Viimane on mäest laskumisel, kui jõuab mäele Männik, kes näib väga võidu-innulisena. Männik laskub hästi, kuna „Raimla“ ankrumeest tabab õnnetus — ta kukub raskelt. Nii jäi ära mõlema vahel oodatud rebimine ja võidab „Korp! Sakala“ meeskond ajaga 1:56.04.

Teisele kohale tuleb „ÜS. Raimla“ meeskond ajaga 1:59.35. 3. — „EÜS-i“ meeskond — 2:05.51. 4. — „Korp! Fr. Liviensis“ — 2:09.53. 5. — orgimatud, 6. — „EÜS. Põhjala“. „Korp! Vironia“ meeskond katkestas juba 1. vahetuses.

Individuaalselt parim aeg oli Tipneril („Raimla“) — 22 min. 23 sek. 2) Männik („Sakala“) — 26.39. 3) Mikheim („EÜS“) — 27.31.

Võitjakstulnud „Korp! Sakala“ teatemeeskonna koosseis ja ajad: 1) Männik — (4. vahetus) — 26.39.

2) Suik (1. v.) — 28.05, 3) Helmre — (3. v.) 30.00. 4) Muido (2. v.) — 31.20.

„ÜS Raimla“ koosseis ja ajad:
1) Tipner (2. vahet.) — 22.23. 2) Meerits (1. v.) — 30.57. 3) Sisask (3. v.) — 32.42. 4) Pöder (4. v.) — 33.33.

Üliõpilaskonna käsipall

Tartu Üliõpilaskonna käsipallisivõistluste esimene mänguõhtu 1939. a. peeti 5. veebr.

Õhtu avamatsh toimus võrkpallis „ENÜS-i“ ja „Korp! Indla“ A ja B kl. mängijaist kombineeritud naiskondade vahel. Et mäng peeti sõprusvõistlusena, siis puudus mängul ka küllaldane hoog ja pinget. Võitjaks tuli „ENÜS-i“ naiskond tagajärjega 2:0.

Järgmine korvpallimatsh, meeste B kl. korvpalli plussringi finaali (s. o. poolfinaal) „Korp! Sakala“ ja „Korp! Rotalia“ vahel kõitis pealtvaatajaid oma temporikkusega ja tasavägisusega.

Algorvi saavutab üsna kiiresti „Korp! Rotalia“, mille aga „Korp! Sakala“ kohe tasub. Siit peale saab korve „Korp! Rotalia“ järjest „Korp! Sakala“ kaitsjate liigest ettekipumistest. „Korp! Sakala“ vahetab mehi ja tulemus on mitu korvi järjest nende eduks. Poolaja lõpuks saavutab „Korp! Sakala“ edu 22:19.

Teine poolaeg algab veelgi tasavägisemalt. Mõlemad meeskonnad saavutavad korve vaheldumisi. Kuus minutit enne mängu lõppu on sakalased saavutanud kuuepunktilise edu. Siis langevad „Korp! Sakala“ mõlemad kaitsjad (Vikati ja Kõrge) vigadega mängust välja. Mängu tuleb pööre. „Korp! Sakala“ selle asemel, et saavutatud edu säilitada aeglase ja kindla mänguga, hakkab liigselt kiirustama. Nende rämpakatest pealevisetest ja huupi söötudest õnnestubki „Korp! Rotalial“ seisu viigistada ja lõppvileks ilusa spurdiga saavutada veel kaugevise-

„Korp! Indla“ võitis kullasepp H. Lauki poolt annetatud rändauhinna ja „Korp! Sakala“ Tartu Linnavalituse poolt annetatud üldvõitjale ja parimale korporatsioonile „Korp! Fr. Liviensise“ esimehe Koorti poolt annetatud auhinna. Individuaalauhinna said kolmele esikohale tulijad.

test 3-korvilise edu, tagajärg jäi 42:36.

„Korp! Rotalial“ viskas kõige rohkem punkte Jens, kuna vennad Henrikused näitasid kriitilisil hetkil häid kaugeviskeid. „Korp! Sakala“ parim oli Riismandel, kes näitab arenemist iga uue võistlusega.

„Korp! Rotalia“ meeskond on füüsiliselt tugevam ja palju ühtlasem „Korp! Sakala“ meeskonnast.

Kohtunikud Raamat ja Selgis olid nõrgavõitu ja eksisid sageli otsustavatel hetkil. Nii mängis rotalus Rondik 4 veega, kuna viga märgiti mängijale (H. Hinrikus), kellel vigu polnud.

Õhtu viimane mäng, A kl. korvpall „ÜS Liivika“ ja „Corp! Fr. Aeterna“ vahel oli samuti pingirikas.

Esimesel poolaja algul jätab „ÜS Liivika“ kaitse vastast palju seljataha ja juhtima pääseb vastane. Poolaja lõpuks paraneb „ÜS Liivika“ mäng ja nad kaotavad ainult 1. poolaja 19:20.

Teise poolaja alguses on veel raske näha võitjat, kuid aegamööda haaravad liiviklased initsiatiivi ja mängu lõpptagajärjeks jääb 47:37. Mõlema meeskonna esimesed liiduklassi mängijad, nii Netliv, Ojari „ÜS Liivikas“ ja Bakin „Corp! Frat. Aeternas“, kes olid ka mängu parimad.

11. veebruaril jätkusid käsipallisivõistlused.

Esimestena sooritasid sõprusvõistluse B kl. võrkpallis „Korp! Filiae Patriae“ ja „Korp! Indla“ naiskonnad. Mängu võitis „Korp! Filiae

Patriae“ naiskond tagajärjega 15:7 ja 15:13.

Meeste B kl. korvpallivõistlus „EÜS Põhjala“ ja „Korp! Vironia“ vahel oli vähepakkuv. Esimese poolaja võitis „EÜS Põhjala“ 15:8. Teisel poolajal on „EÜS Põhjala“ platsil peremees ja ilmetu mäng lõppes viimase eduks 31:21.

„EÜS Põhjala“ mängis koosseisus: Jonasse, Kask, Kuusik, Aus, Senner ja Oja.

Üllatuslikuks kujunes õhtu kolmas mäng, kus kohtusid „Korp! Fr. Estica“ ja „ÜS Liivika“ A kl. korvpallimeeskonnad. „Korp! Fr. Esticat“ esindasid: Vennad Arensid, vennad Juurupid, Arbi ja Mällo.

„ÜS Liivikal“ mängisid: Netliv, Ojari, Umarik, Pürge ja noorem Yllo.

Esimesel poolajal näis „EÜS Liivika“ vastast kartvat, ehkki nende mäng oli korralik. „Korp! Fr. Estica“ mängis ja söötis hästi, kuid siiski tegi hooletuid ja sageli ka liigseid pealeviskeid. Poolaeg lõpeb esticuste kasuks 16:12.

Teisel poolajal liiviklased nähtavasti julgustatud eelmise poolaja tulemusest, asuvad ise ründama ja juhtimagi. Kahju ainult, et nad enne mängu lõppu, kui neil üks kaitsja vigadega välja langes, ei muutnud mängutempot aeglasemaks ja kindlamaks. Veel 6 sek. enne lõppu on seis 36:35 „EÜS Liivika“ eduks, siis saab „Korp! Fr. Estica“ vabaviske ja viigistab tagajärje 36:36, missugune seis jääb ka lõpptagajärjeks.

Et „ÜS Liivika“ loetakse võitjaks (sest „Korp! Fr. Estical“ mängisid liiduklassimehed), siis jääb ära lisaaeg.

Viik 36:36 nii tugeva vastasega, on „ÜS Liivika“ korvpallimeeskonna mänguklassile heaks tunnustuseks.

5. veebruaril kohtusid B kl. võrkpalli miinuseringis „Korp!“ Revelial ja „ÜS Raimla“ meeskonnad.

Mäng oli tasavägine ja lõppes 2:1 (3:5, 15:11, 15:13) „ÜS Raimla“ kasuks. Kuna „ÜS Raimla“ mängis kolmanda geimi viie mehega, siis

„Korp! Revelia“ kapten andis sisse protesti, mis arvatavasti ka rahuldaktakse, sest määrus nõuab 6-mehelist meeskonda.

12. veebr. kohtusid B kl. võrkpallis „Korp! Sakala“ ja „EÜS“ võrkpallimeeskonnad. Vähepakkuva mängu võitis „EÜS“ — 15:9 ja 15:10.

Käsipalli poola tudengitega

Tartu 1939. a. käsipallihooaja avasid laupäeval, 7. jaanuaril Varssavi üliõpilaste AZS-i käsipalli nais- ja meeskonnad, kes tegid vastukülaskäigu Tartu Üliõpilaskonna esindus-nais- ja meeskonnale. Külalised mängisid 4 mängu: kaks võrkpallis ja kaks korvpallis.

Võistlused algasid Varssavi AZS-i ja Tartu Üliõpilaskonna koondusnaiskonna võrkpallimatšiga. Tartu üliõpilaskonda esindasid: Laanekõrb, Grönberg, Liidak, Glück ja Priidemann „Korp! Filiae Patriae“st“ ja Veckram „Korp! Indlast“. Poola naiskond näitas 1. geimil paremat liikuvust ja platsimängu ja võitis geimi 15:8. Teisel geimil saavad ka eestlased lahti passiivsusest ja võidavad geimi 16:14. Kolmandal, otsustaval geimil annab eestlannadel tunda treenimatus. Nad on sunnitud kaotama 15:8.

Võistlused jätkusid Varssavi AZS-i ja Tartu Üliõpilaskonna esindusmeeskonna võrkpallimänguga. Tartu üliõpilaste koondusmeeskonda kuulsid: Viksten („Korp! Sakala“) — Pehap („E. Ü. S.“), Waldmäe („Korp! Sakala“) — Keres („E. Ü. S.“) ja Lentsius („Korp! Fr. Liviensis“) — Jonasse („E. Ü. S. Põhjala“).

Kohe 1. geimil asuvad eestlased mängu juhtima. Kõik kolm surujat on hoos: nende surumised on teravad ja tugevad.

Geimi keskel aga teevad eestlased palju servimisvigu ja poolakad jõuavad järele. Poolakatel õnnestuvad nüüd ka mõned väga head ja tugevad surumised ja nad asuvad mängu

Häid surumisi näitas ainult Suik („Korp! Sakala“).

12. veebr. toimus veel B kl. korvpalli miinursringis korvpallikohtumine „Korp! Revelia“ ja „ÜS Raimla“ meeskondadele.

Mängu võitis vastu ootusi „Korp! Revelia“ tagajärjega 31:25, 1. poolaeg 11:14 „ÜS Raimla“ eduks.

juhtima. Geimi lõpule annavad aga otsustava pöörde eestlaste teravad surumised ning ilusa ja pineva geimi võidavad eestlased tagajärjega 18:16.

Teise geimi algusel õnnestub poolakatel veel saavutada mõni punkt, kuid siis on platsil Tartu tudengid täielikud peremehed ja geim kuulub eestlastele suurelt 15:4.

Järgnes naiste korvpall. Siin oli Varssavi AZS-i naiskond klass parem eesti üliõpilaste ASK-i naiskonnast. Seda oli ka oodata, sest Poola on naiste-korvpallis euroopa meister ja pealegi harrastavad eestlannad korvpalli ainult võrkpallimängu kõrval. Esimesele poolajale mindi tulemusega 16:11 poolakate eduks, mis oli hea tulemus.

Teisel poolajal mängis ASK-i naiskond ilma nende parima kaitseta (Kitsing langes 4-veega 1. poolaja lõpul välja) ja kaotas suurelt 38:14.

Poolakate parim oli Bruszkiewicz, kes viskas üksi 18 punkti. Tartlannadest viskasid punkte Nigol 8 ja Laanekõrb 6.

Õhtul viimasel mängul, meeste korvpallis AZS-i meeskonna vastu Tartu Üliõpilaskonna koondusmeeskond tasus naiskonnale tehtud halva kuhjaga.

Tartlaste algkoosseis: Viksten, Erikson („E. Ü. S.“) Keres, O. Arens („Korp! Fr. Estica“) ja Juurup, E. („Korp! Fr. Estica“) mängisid poolakate vastu 10 min. maa-ala kaitset. Siis kui tulid mängu Zimmermann („E. Ü. S.“) ja Waldmäe mindi üle

meesmehekaitsele. Erikson-Zimmermanni õnnestunud plokkjooksudest ja Keres headest kaugevisetest saavutasid eestlased poolajaks suure edu 32:8.

Teisel poolajal muudetakse eestlaste koosseisu. Viksteni, Keres ja Waldmäe asemele tulevad mängu. Juurup („Korp! Fr. Estica“), J. Arens („Korp! Fr. Estica“) ja Pehap.

Ka see koosseis on poolakatest klass parem ja nad kruvivad tagajärje mängu lõpuks 57:19!

V. V.

Akad. Laskurklubi.

Tartu Üliõpilaskonna Juhatus algatusel ellukutsutud Akadeemilise Laskurklubi põhikiri registreeriti Ülikooli Valitsuses 29. dets. 1938. a.

Akadeemiline Laskurklubi pidas oma avakoosoleku neljapäeval, 2. veebr. Üliõpilasmajas.

Koos oli ligi 50 kaasvõitlejat ja Riigikaitse õpetuse inst. juhataja kol. A. Traksmaa ning õppejõud major V. Aaviste ja kpt. V. Polliinski.

Koosoleku avas ksv! H. Suursööt, sissejuhatavate sõnadega, tähendades, et tegevuskavas on muuseas ette nähtud laskevõistluste korraldamine Tallinna Üliõpilaskonnaga, SELL-maade üliõpilaskondadega jne. jne.

Kol. Traksmaa oma sõnavõtt teeb teatavaks Riigikaitse õpetuse instit. toetuse nii püsside kui ka laskemoona näol Akadeemilise Laskurklubile, ühtlasi pidades soovitaavaks Ak. L. põhikirja muutmise. Riigikaitse õpetuse instit. poolt on määratud Akadeem. L. juurde major Aaviste.

Ak. L. juhatus valiti järgmises koosseisus:

Esimees: Helmut Suursööt, abiesimees: Juhan Laikoja, sekretär: Vallot Linkvist.

Revisjonitoimkonda valiti: Jõgeva, Toiger, Tarmisto.

Liikmemaksuks määratakse semestris kr. 0.50.

Tartu Üliõpilaskonna 2. Esindus ja uus Juhatus

Tartu Ülikooli rektori resolutsiooniga 1. veebruarist k. a. kinnitati üliõpilaskonventide esindajaiks Tartu Üliõpilaskonna Esindusse järgmised kaasvõitlejad: „Korp! Filiae Patriaest“ N. Mürk, V. Pärtzel ja A. Maigre, „Korp! Frat. Tartuensisest“ J. Kunts ja O. Ulmas, „E. Ü. S-ist“ A. Raska, A. Tanimäe, V. Muld, A. Tuuts, A. Ers ja V. Lang. „Eesti Naisüliõpilaste Seltsist“ K. Konik, L. Kõrts-Tanimäe, I. Pill ja E. Roos. „EÜS Veljestost“ R. Laanes. „EÜS Ühendusest“ A. Laidsoo. „Korp! Ugalast“ J. Luik ja R. Teder. „EÜS Põhjalast“ J. Kauri. „Korp! Indlast“ S. Laas, H. Raedla ja M. Niilend. „ÜS Raimlast“ K. Pill. „Vene Üliõpilaste Seltsist“ V. Poljukov. „Korp! Sakalast“ E. Jürgenson, E. Volke, A. Nenn ja E. Tapp. „ÜS Concordiast“ R. Neggo. „Korp! Frat. Livienisest“ R. Troost, A. Mägi ja E. Aavik. „Korp! Vironiast“ G. Tofer, A. Lainvee ja A. Poom. „ENÜS Ilmatarist“ E. Gnadenteich. „Korp! Rotaliast“ H. Suursööd, K. Kuusk, H. Leesment ja V. Koppil. „Korp! Reveliast“ A. Jaakson ja R. Vellenurm. „Korp! Amicitia“ M. Mölder. „Corp. Frat. Slaviast“ ja „Corp. Frat. Aeternast“ A. Prochorov. „Neobaltiast“ ja „Baltioniast“ B. Schultz. „Estoniast“ ja „Balti Saksa Naisüliõpil. Ühingust“ A. Schroeter. „Korp! Frat. Academicast“ ja „Livoniast“ E. Berendson. „Korp!

Frat. Esticast“ J. Laikoja, K. Põiklik ja E. Pang. „ÜS Liivikast“ J. Rebane ja V. Niilus.

Tartu Üliõpilaskonna 2. Esindus valis Üliõpilaskonna juhatuse järgmises koosseisus: Esimees E. Jürgenson, abiesimehed J. Laikoja ja H. Leesment, sekretär R. Troost, abisekretärid A. Jaakson ja S. Laas, laekur A. Lainvee ja abilaekur O. Ulmas.

Toimkondadesse valiti (esikohal on toodud toimkonna juhataja): Välis toimkonda: G. Tofer, A. Keil, J. Kunts, A. Mägi ja R. Vellenurm. „Üliõpilaslehe“ toimkonda: H. Puusepp, A. Poom, A. Mägi ja H. Kalmet. Tervishoiu-toimk.: H. Vilberg, A. Sepp, A. Tormet ja E. Berendson. Keh. Kasv. Toimk.: K. Kuusk, R. Troost, I. Årens, B. Schultz ja V. Valdmäe. Lugemislaua Toimk.: M. Mölder, H. Raedla, J. Klaus ja A. Paas. Kultuurtoimkonda: E. Aavik, A. Nenn, R. Toi ja A. Mägi. Vahendusbüroosse: A. Poom, V. Tamre ja K. Põiklik. Revisjoni Toimkonda: R. Teder, K. Põiklik, E. Turner, V. Kopli ja A. Schroeter. Üldtoimkonda: E. Jürgenson, H. Suursööd, N. Sulg, E. Tapp, M. Niilend, J. Laikoja, A. Mägi, J. Luik ja A. Jaakson.

E. JÜRGENSON
Esimees

J. LAIKOJA
Abiesimees

H. LEESMENT
Abiesimees

R. TROOST
Sekretär

Üliõpilaskonna Juhatuse aruanne

1938. a. 1. jaanuaril jõustus uus Ülikoolide Seadus.

Üliõpilaskonna aj. juhatusel kuulsel seaduse alusel I Üliõpilaskonna Esindus astus kokku oma esimeseks koosolekuks 7. veebr. 1938. a. Samal ajal astus kokku samuti oma esimeseks koosolekuks Üliõpilaskonna juurde ellukutsutud Vanematekogu.

Üliõpilaskonna I Esindus oma aigkoosseisus on 51-liikmeline. Enne oma juhtivate organite moodustamisele asumist võtab Esindus vastu ajutise kodukorra, mille alusel tuleks töötada kuni uue Üliõpilaskonna põhikirja väljatöötamiseni ja selle kehtestamiseni. Põhikirja väljatöötamise ja vastuvõtmise tähtpäevaks määrab Esindus 31. märtsi 1938. a. Ajutine kodukord näeb ette 9-liikmelise juhatusel: esimees, 2 abiesimeest, sekretär, 2 abisekretäri, laekur, abilaekur ja ametita juhatusel liige. Esinduse esimene koosolek osutub pikaks. Pärast nõupidamisi ja seisukohtade selgitamisi, mille vältel koosolek pikkadeks vaheaegadeks katkestatakse, jõutakse 9. veebr. öösel kokkuleppele ja asu-

take Üliõpilaskonna organite valimisele:

Juhatusel koosseis kujuneb järgmiseks: Esimees — Erich Jürgenson, I abiesimees — Heinrich Mark, II abiesim. — Asta Jaik, sekretär — Andres Raska, I. abisekr. — Valve Raidal, 2. abisekr. — Viktor Minne, laekur — Rudolf Troost, abilaekur — Rudolf Avasalu ja ametita juh. I. Juhan Laikoja. Välis-toimk. juh. valitakse — N. Mürk, „Üliõpilastele“ pea- ja vastutavtoimetajaks Herman Puusepp, Kultuurt. juh. A. Sui, Keh. kasv. toimk. juh. K. Kont, Lugemislauat. juh. L. Üllaste, Vahendusbüroo juh. V. Sappas, Tervishoiutoimk. juh. L. Rütitel, majandusjuhatajaks Helmut Suursõöt, Üldt. juh. E. Jürgenson.

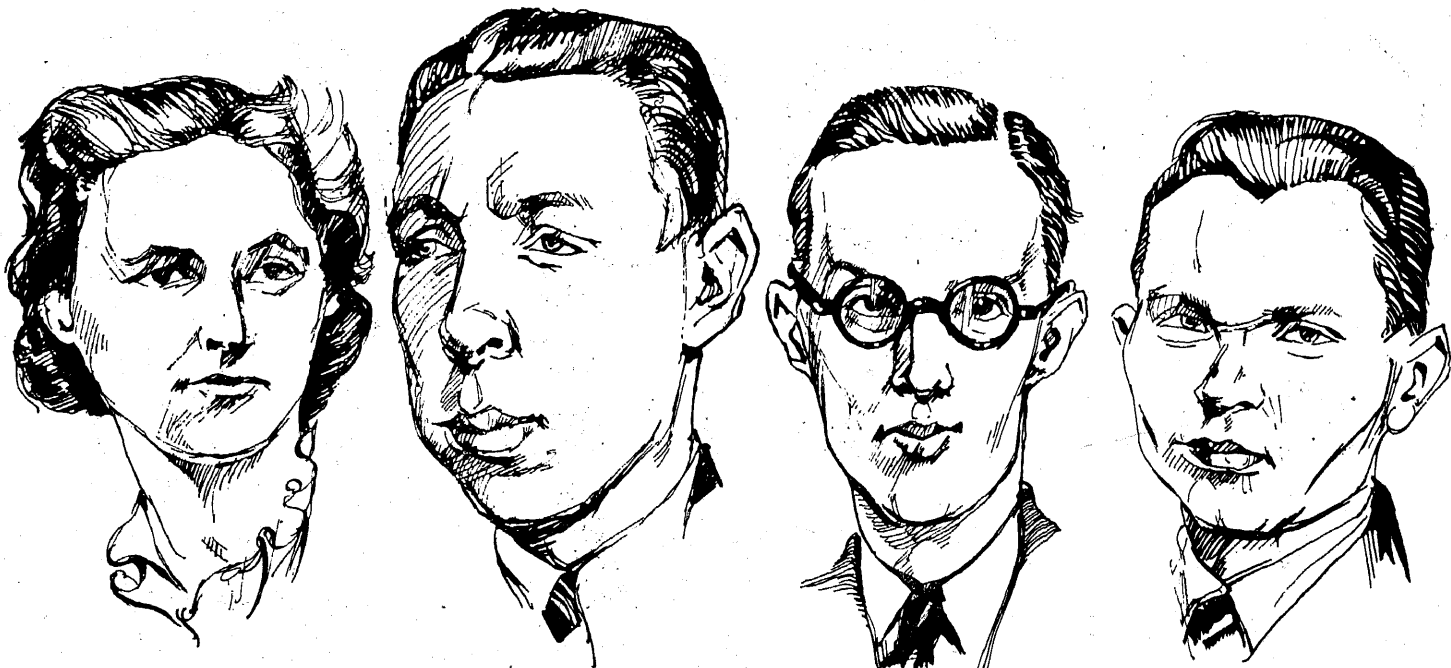
Esinduse poolt valitud juhatus kinnitatakse ametisse Ülikooli rektori poolt 17. veebruaril ja juba 18. veebruaril asuvad kõik valitud organid asjaajamist ja tööd üle võtma endiselt aj. juhatuselt. Esindus seisab töörohke aja ees. 1½ kuuga tuleb üldtoimkonnal välja töötada ja Esindusel vastu võtta uus Üliõpilaskonna põhikirja. Toimkonnad pärast asjaajamiste ülevõtmist asuvad

energisele tööle eelarvekavade ja tegevuskavade väljatöötamisele. 29. märtsiks jõutakse pärast pikki arutlusi vastu võtta Esinduses selle eelarve ja tegevuskava 1938./39. aastaks.

Üliõpilaskonna põhikirja väljatöötamisel üldtoimkonnas ilmneb kaks seisukohta. Ühelt poolt soovitatakse põhikirja välja töötada, võttes aluseks senine Üliõpilaskonna põhikirja, silmapilgul kehtiv aj. kodukord ja kohaldada see uuele Ülikoolide Seadusele. Teiselt poolt peetakse tarvilikuks enne põhikirja tegelikule väljatöötamisele asumist seaduse muutmist teatavalt isis ja sarnase sooviavaldusega esinemist seadusandja ees. Esinduses puhkevad eriseisukohtade ümber elavad sõnavõtted. Võetakse vastu otsus, mille järgi üldtoimkonnal kiires korras põhikirja väljatöötamisele tuleb asuda rippumata seaduse muutmise sooviavalduse saatusest. Üldtoimkond peab igal nädalal 3—4 koosolekut. 31. märtsiks jõutakse uue põhikirja eelnõu koostamisega lõpule. Asutakse toimkonnas selle sõelumisele ja korraldamisele.

Aprilli alul muudetakse Ülikoo-

H. Kalmet'i joon.

S. LAAS
Abisekretär

A. JAAKSON
Abisekretär

A. LAINVEE
Laekur

O. ULMAS
Abilaekur

Uus Üliõpilaskonna juhatus ja toimkondade juhatajad: Vasakult istuvad: S. Laas, N. Mürk, kuraator prof. H. Jaakson, E. Jürgenson, kuraatori abi prof. A. Laas, A. Liivjõe. Seisavad: A. Jaakson, A. Poom, K. Kuusk, L. Vekram, G. Tofer, H. Puusepp, A. Kosesson, E. Aavik, M. Mölder, R. Teder, H. Vilberg, H. Leesment, A. Lainvee, J. Laikoja, O. Ulmas ja H. Suursööt.

lide Seadust, mille järgi annab Haridusminister Üliõpilaskonnale põhikirja, kui Üliõpilaskond antud tähtpäevaks põhikirja ei jõua vastu võtta. Haridusministri poolt antakse selleks tähtpäevaks 14. aprill. 13. aprilliks on kokku kutsutud kaks Esinduse koosolekut. Ühel koosolekul on päevakorral põhikirja arutamine I lug. ja teise päevakorras selle arutamine II lugemisel. Kvoorumit ei saada kokku ja ei jõuta tähtpäevaks põhikirja vastu võtta. Esitatakse valminud eelnõu tehtud tööna. 23. aprillil saab Üliõpilaskond uue põhikirja, mis jõustub andmisega.

25. aprillil lahkuvad juhatus koosseisust Üliõpilasseltsidesse kuuluvad Esinduse liikmed. 30. aprillil lahkuvad Esindusest üliõpilasseltsidesse kuuluvad liikmed, põhjendades oma sammu sellega, et Üliõpilaskonna põhikirja kehtestamise viis ei vasta nende veenetetele.

Uue põhikirja järele on juhatus kaheksaliikmeline, kusjuures juhatus otsustusvõimeline on, kui koos on vähemalt neli liiget, nende seas Üliõpilaskonna esimees.

17. mail kutsutakse kokku esimene Esinduse koosolek pärast põhikirja kehtestamist. Toimuvad täiendavad valimised täitmata kohtadele: valitakse 1. abiesimeheks J. Laikoja, sekretäriks — H. Leesment, 1. abisekr. — A. Lainvee, 2. abisekr. — S. Laats ja abilaekuriks — N. Sulg. Keh. kasv. toimkonna juhatajaks valitakse H. Lentsius, Tervishoiu toimk. juhatajaks A. Vilberg. Täiendatakse samuti kõikide toimkondade tühjad kohad. 17. mail toimunud valimised kinnitatakse

Üliõpilaskonna kuraatori poolt 18. mail. Esindus läheb pärast seda suvevaheajale, jättes juhatuse enda volitustesse. Jooksva töö korraldusega seoses olevaid küsimusi on aga terve rida lahendada, seepärast peab juhatus oma korralisi koosolekuid veel kuni semestri lõpuni, s. o. 1. juunini.

Suvevaheajal antakse Üliõpilaskonna esimehele volitus kõiki jooksvaid ja kiireloomulisi küsimusi lahendada juhatusel nimel.

Pärast suvevaheaja möödumist astub juhatus esimest korda kokku sügiseseks tööperioodiks 8. septembril. Kinnitatakse rida suvevaheajal astunud samme, mis tehtud juhatuse nimel kuraatori eelneval nõusolekul Üliõpilaskonna esimehe või tema asetäitja poolt.

Sügissemester kujuneb Üliõpilaskonnale vägagi elavaks. Rohkete esindusliikude ja muude ürituste kõrval tuleb Üliõpilaskonna Esindusel vastu võtta temale põhikirjas pandud ülesande kohaselt juh., Esinduse ja toimkondade kodukorrad. Üldtoimkond jõuab juh. ja Esinduse kodukordade väljatöötamisega lõpule novembrikuu lõpuks. Juhatus otsustab need esitada Esindusele arutamiseks põhikirja kohaselt kahel lugemisel, mille järele need pärast vastuvõtmist ja Vanematekogu arvamuse ärakuulamist Kuraatori poolt esitatakse kinnitamiseks Ülikooli rektorile.

Sügissemestri lõpul ei lähe Esindusel korda nimetatud kodukordi vastu võtta, kuna asja paratamatul nihkumisel semestri lõpule ja eksa-

mite sesoonile ei saada kokku tarvilikku kvoorumit.

Kodukordade vastuvõtmine jääb seega I Esinduse viimastele töökoosolekutele.

Rohkete enesekorraldusliikude ülesannete kõrval on Üliõpilaskond ette võtnud, edukalt korraldanud ja lõpule viinud terve rea suuri üritusi ja kaasa löönud läinud aastal üleriiklikele ja rahvuslikele sündmustele.

Vabariigi 20. juubeli aastapäeval korraldas Üliõpilaskond suuremaulatusliku kõnelennu, mis aasta-aastalt rahva seas enam ja enam poolehoidu on võtnud.

Samal päeval võtavad Esinduse üksmeelse otsuse kohaselt osa pidulikus korras lippudega kõigi üliõpilaskonventide esindused kohalikest suurparaadist. Suurtel Vabariigi 20. aasta suvistel juubelihpidustustel korraldub Tartu Üliõpilaskonna algatusel koos Tallinna Üliõpilaskonnaga pidulik tervituskäik Vabariigi Presidendile Tallinnas 24. juunil 1938. a.

Osa võtavad kõigi üliõpilaskonventide suurendatud esindused pidulikus korras lippudega.

Tartu vabastamispäeva 20. juubelil k. a. 14. jaanuaril korraldab Üliõpilaskond austusavalduse ja tervituse Sõjavägede Ülemjuhatajale.

Töötatakse sõbralikus vahekorras ja tihedas kontaktis SELL-Liiduga ja nende Üliõpilaskondadega.

Süvendatakse ja arendatakse edasi vennasrahva Soome Üliõpilaskonnaga sõprussidemeid.

Võetakse osa SELL 15-st konverentsist Riias 29. apr. — 2. maini.

27.—29. III toimub Tartus SELL maleturniir, mille võitis Eesti. Samal ajal leiab aset SELL Keskbüroo istung.

Võetakse osa 2 delegaadiga suvel Inglismaal toimuvast CJE (Rahvusvah. üliõpilasliit) kongressist, kus Eesti Üliõpilask. esindajaile osutatakse erilist tähelepanu.

Septembrikuu 17. ja 18. toimuvad Eesti Üliõpilaskonna korraldusel Tartus SELL järjekordsed olümpiamängud, kus võitjaks tuleb Eesti Üliõpilaskond.

Tartu Üliõpilaskonna juhatus otsuseid

Otsustati Vabariigi 21-sel aastapäeval korraldada eelmiste aastate eeskujul kõnelend. Kõnelennu korraldajaks valitakse ksv. Asta Sui t Liivjõe („Korp! Indla“).

Eesti Üliõpilaskond võttis osa ühe delegaadiga C. I. E. XXII Nõukogu istungist Poolas, Krynica, mis toimus 8.—18. jaanuarini. Eesti delegaadiks oli Välistoimkonna juhataja ksv! Niina Mürk („Korp! Filiae Patriae“), kes valiti C. I. E. III komisjoni presidendiks, ühtlasi kuulub ksv! N. Mürk C. I. E. täidesaatsesse komiteesse.

Ühenduses sellega võttis Üliõpilaskonna II Esindus omal esimesel koosolekul vastu otsuse, et Juhatuses töötatakse välja kord, mis annaks alused C. I. E. III komisjoni presidendile kaasatöötamiseks Üli-

õlikooli aastapäeva 1. dets. pidustustega ühel ajal toimub Tartus SELL Keskbüroo 25. juubeliistung, mis kannab erilist pidulikku ilmet.

1939. a. jaanuaris võetakse osa CJE nõukogu istungist Poolas, kus Eestile tähelepanu osutuse tunnustusena usaldatakse III komisjoni (rahvusvahelised suhtlemised ja reisid) juhtimine.

Aidatakse kõikjal kaasa, kuhu Üliõpilaskond osavõtjana ja tegeliku korraldajana kutsutud.

õpilaskonna Välistoimkonnas ja Juhatuses.

Üliõpilaskonna Juhatus 14. veebr. koosolekul võttis vastu C. I. E. III komisjoni presidendi töötlemise korra E. V. Tartu Ülikooli Üliõpilaskonna juures alljärgnevalt:

C. I. E. III komisjoni presidendi ksv! Niina Mürk tegutsemise ja töötamise alused Eesti Üliõpilaskonna juures Tartus III komisjoni presidendiks oleku ajal määratakse kindlaks alljärgnevalt:

1) III komisjoni President ksv! Niina Mürk korraldab Eesti Üliõpilaskonna küsimusi, mis ühenduses III komisjoni bürooga Londonis, nagu C. I. E. kaartide väljaandmise korraldamine, praktikantide vahetuse korraldamine j. m.

2) Esindab III komisjoni Presidendina Eesti Üliõpilaskonda C. I. E.

kongressidel, nõukogu istungeil (Conseil) ja täidesaatsva komitee koosolekuil, eriti III kom. töös.

3) Esindab Eesti Üliõpilaskonda SELL-Liidus C. I. E-sse puutuvais küsimusis.

4) Töötab C. I. E-sse kuuluvate maade ja teiste maade (nagu Rootsi) üliõpilaskondadega edukate suhete arendamiseks Eesti Üliõpilaskonna heaks, andes sellekohast informatsiooni ja nõu otstarbekaks teotsemiseks Üliõpilaskonna Välistoimkonnale ja Juhatusel.

5) C. I. E. III komisjoni President ksv! Niina Mürk võtab osa ühel alusel toimkondade juhatajatega sõnaõigusega Tartu Üliõpilaskonna Juhatus ja tarviduse korral ka Tallinna Üliõpilaskonna Esinduse koosolekuist.

Tartu Üliõpilaskonna välissekretäri kohale valiti 25. jaan. ksv! Lydia We k r a m („Korp! Indla“).

Üliõpilaskonna Esinduse ja Juhatus kodukorrad võeti vastu.

Üliõpilaskonna I Esindus oma 9. ja 10-dal koosolekul võttis vastu Esinduse ja Juhatus kodukorrad.

Ühtlasi otsustati vastuvõetud kodukorrad peale redigeerimist vastavas komisjonis esitada Vanematekogule arvamise avaldamiseks.

TALLINNA ÜLIÕPILASKONNA TEATEID

Uus Juhatus

Tall. Üliõpilaskonna Esinduse koosolekul valiti Üliõpilaskonna esimeheks Voldemar Kiisler „Korp! Frat. Livienisest“, abiesimeesteks: 1) Elmar Leetmaa „Korp! Tehnolast“ ja 2) Eugen Kuller „EUS Põhjast“, kirjatoimetajaks Arvo Treffner „ÜS Rainla“, laekuriks Henn Rebane „Korp! Vironiast“. Välistoimkonna juhatajaks valiti Enn Saare („Korp! Väinla“), majandustoimkonna juhatajaks Tarmo Leet („Korp! Ugala“), sporditoimkonna juhatajaks Roland Härm („ÜS Põh-

jala“), kultuur- ja õppetegevuse toimkonna juhatajaks Joh. Hint („ÜS Liivika“), halgekassa toimkonna juhatajaks Eugen Soonvald („Korp! Rotalia“). Revisjonikomisjoni esimeheks Verner Lõhmus („EUS“), liikmeliks Lembit Käär („Korp! Tehnola“) ja Heino Tarm („Korp! Sakala“).

Õpperahast vabastamise komisjoni liikmeteks ehitus- ja mehaanikateaduskonnas Joh. Hint ja L. Käär, keemiateaduskonnas R. Härm ja K. Pistrick.

Tallinna Üliõpilaskonna Esinduse uus koosseis

Tallinna Üliõpilaskonna uue Esinduse isiklik koosseis kinnitati rektori poolt alljärgnevas koosseisus.

Esindus kujuneb 16-liikmeliseks, kusjuures on esindatud 13 organisatsioonid. Esinduse liikmete arv on tõusnud 2 võrra. Praegusest Esindusest läheb uude 9 liiget, uute-na tuleb jurde 7. Kaks kohta saavad uues Esinduses lisaks „Korp! Tehnolale“ veel „EUS Põhjale“ ja „Korp! Leola“. Teised organisatsioonid jäävad ühe esindajaga.

Rektori poolt kinnitatud esindajateks on: „Eesti Üliõpilaste Selt-sist“ — Verner Lõhmus; „Korp! Tehnolast“ — Elmar Leetmaa ja Lembit Käär; „Korp! Vironiast“ — Henn Rebane; „EÜS Põhjalast“ — Roland Härn ja Eugen Kuller; „ÜS Raimlast“ — Arvo Treffner; „Korp! Rotallast“ — Eugen Soonvald; „Korp! Ugalast“ — Toivo Leet; „Korp! Fraternitas Livienisest“ — Voldemar Kiisler; „Korp! Väinlast“ — Erik Saare; „Korp! Sakalast“ — Heino Tarm; „Korp! Leolast“ — Boris Liidumäe ja Johannes Tomson; „ÜS Liivikast“ — Johannes Hint ning saksa üliõpilaste organisatsioonist „Unitasest“ — Kurt Pistrick.

ÜLIÕPILASTELE HAIGEKASSA.

Tallinna Üliõpilaskonna Esinduse koosolekul otsustati asutada haigekassa toimikond, kelle ülesandeks jääks üliõpilaste haigekassa organiseerimine ning selleks vajaliste summade leidmine. Haigekassa asutamist peeti üldiselt tarvilikuks, kuna seni puudub üliõpilaste suhtes tervisliku seisukorra kontroll. Samuti pole üliõpilastel kasutada soodustatud arstiabi võimalusi, kuigi selle järele tuntakse tarvidust.

Ka otsustati laiendada senise kultuurtoimikonna tegevust ning anda sellele ülesandeks üliõpilaste õpetegevusega ühenduses seisvate küsimuste korraldamine. Vastavalt selle nimetati toimikond ümber kultuur-õpetegevuse toimikonnaks.

Ülevaatest Esinduse tegevuse kohta selgus, et aasta jooksul on jõutud anda Üliõpilaskonnale kindel organiseeritud ilme ning arendada tunnustust leidnud tegevust kõikidel aladel. Eesti Üliõpilaskonna üritustest on võetud osa sisemaalises kui ka rahvusvahelises ulatuses. Ka sisustati Üliõpilaskonna ruumid nägusa mööbliga, mille soetamiseks saadi toetust Tehnikaülikooli valitsuselt.

Koosoleku lõpul võttis sõna Üliõpilaskonna esimees V. Kiisler, kes rõhutas Esinduse ja juhatuse sõbralikkude ning üksmeelset koostööd, mis arenes eritüübiliste organisatsioonide vaheliste lahkkelideta.

Ametisse kinnitamisi.

Tehnikaülikooli valitsuse poolt kinnitati füüsika-laboratooriumi nooremaks assistendiks A. Koppel kolmeks aastaks, alates 1. jaan. 1939. a.

Tehnikaülikooli kehalise kasvatususe instruktoriks kinnitati A. Kolmpere, alates 1. jaan. kuni 30. juun. 1939. a.

Füüsikalise keemia laboratooriumi ajutiseks abijõuks kinnitati A. Kleinberg 6 kuuks.

Õlikivide uurimise laboratooriumi abijõuks orgaanilise keemia uurimistööde alal valiti A. Veske, alates 1. jaan. 1939. a.

Prof. dr. A. Altma kinnitati füüsika laboratooriumi juhatajaks, arvates 1. jaan. 1939. a.

Prof. J. Kopvillem sõitis Saksa-maale ja Poola, kuhu jääb teaduslikul otstarbel komandeerimise korras 16.—23. jaanuarini. Prof. J. Kopvillemi kohustusi täidab tema äraolekul prof. E. Jaakson.

Ametisse kinnitamisi. Õlikivide uurimise laboratooriumi juurde kinnitati edasi ajutiseks vanemaks uurijaks H. Karu ning ajutiseks uurijaks A. Erm. Mõlemad kinnitati alates 1. jaan. 1939. a.

Õppeülesande täitjad. Riigikaitse-lise õpetuse instituudi juurde, 1939. aasta kevadsemestriks, kinnitati sama instituudi ettepanekul veel järgmiselt: Cand. chem. D. Buxhoeveden sõjagaaside tehnika ja tak-tika alal ning kapt. A. Kurgvel sõjaväe side alal. Juba varem on kinnitatud riigikaitse õpetuse alal 8 õppeülesandetahtjat.

Keemiakirjandust tehnikaülikoolile. Tehnikaülikoolile saabus Tartust kohale saadetus keemiaalalist kirjandust, mille Tartu Ülikooli raamatukogu deponeerib, Tehnikaülikooli keemiateaduskonna palvel, pikemaks ajaks Tehnikaülikooli keemialaboratooriumide raamatukogusse. Nimetatud saadetus on üle 1200 köite perioodilisi väljaandeid keemia ja füüsika alalt, millele järelle Tehnikaülikoolis tunti tarvidust.

Sõjaline kasvatus Tall. Üliõpilaskonnas.

Jutuajamisel Tehnikaülikooli Riigikaitse õpetuse instituudi juhataja kol. Tuiskiga selgus, et Instituudi loomine ning õppuste eeltööd on arenenud kõigiti soodsalt ning õppetöö alustamiseks selleks ettenähtud ajal pole mingeid takistusi. Tarviline õppejõudude koosseis moodustati juba aegsasti. Samuti koostati lähemad õppekavad ning kooskõlastati need Tehnikaülikooli muu õppetööga. Ka on juba teostatud üliõpilaste jagamine üksustesse ning neile juhtide määramine.

Üliõpilaskond moodustab Tehnikaülikooli pataljoni, mille ülemaks on Instituudi juhataja kol. M. Tuisk. Pataljoni koosseisu kuuluv neli kompanii ülemad määrati järgmiselt: 1. komp. — üliõp. majoor E. Braun, 2. komp. — kapt. J. Langel, 3. komp. — instituudi juhataja abi kol-ltn. A. Vernik ning 4. komp. — kol-ltn. K. Tammekand. Kompanii ülema abiõks ja kõigile ametikohtadel kompaniides on üliõpilased reservohvitserid, aspirandid ja res.-allohvitserid.

Üliõpilased määratakse ametikohtadele üheks semestriks, et juhtimise praktika omandamine võimalduks igal res.-ohvitseril. Pataljoni juurde kuulub ka oma staap, mille ülemaks määratakse Üliõpilaskonna juhatusest mõni res.-ohvitser.

Staabi esimeseks ülemaks on praegune Üliõpilaskonna esimees V. Kiisler. Tehnikaülikooli pataljoni organisatsiooni eesmärgiks on muuseas 1) Üliõpilaskonna liitmine ühiseks terviklikuks pereks, milles alati valitseks vastastikune arusaamine solidariteedi põhimõtteil, 2. süvendada arusaamist, lugupidamist ja armastust korra ning enesevalitsemise vastu, arendada neid arusaamisi ja tundeid kodanikuna ja Eesti rahva liikmena ning 3. riigi ja rahva kriitilistel momentidel rakendada ettevalmistatult ja organiseeritult rahva ja riigi kaitseks.

SELL Liidu auhinnatööd

XIV SELL-konverentsil kuulutati välja järgnevad teemad SELL-Liidu auhinnatöödeks:

1. SELL-maade koostöö iseseisvusajal ja üliõpilaskondade osa selles.

2. Soome ja Balti maade koostöö ajalooline alus.

3. SELL-maade üliõpilaste ja üliõpilasorganisatsioonide vahelised kokkupuuted enne iseseisvumist.

Auhinnatööde sisseandmise tähtajaks SELL-Keskbüroole, Üliõpilasmaja, Tartu, on 1. jaanuar 1940.

Auhinnatööde rahalisteks auhindadeks on määratud:

I auhind	—	Ekkr. 350.—
II „	—	Ekkr. 250.—
III „	—	Ekkr. 100.—

SELL-LIIDU AUHINNATÖÖDE MÄÄRUSED.

1.

SELL-maade koostööd, suhtlemist ja vahekordi puudutavate alade teaduslikuks käsitlemiseks korraldab SELL-Üliõpilaskondade Liit auhinnatöid.

2.

Auhinnatööde teemad määratakse SELL-konverentsi poolt. Ka vabalt valitud teemad tulevad auhindamisel arvesse, kui nad puudutavad § 1 loeteldud alasid.

3.

Võistluskirjutiste esitamine on võimaldatud neile isikuile, kes auhinnatööde sissesaatmise tähtajal on SELL-maade ülikoolides immatrikuleerunud üliõpilased või kellel mainitud terminil ei ole möödunud üle kahe aasta ülikooli lõpetamisest.

4.

Auhinnatöö peab olema teaduslik kirjatöö, mis vastava ala ainekis ilmutaks head orientatsiooni ja kirjandusetundmist ning ka kindlat meetoditundmist.

5.

Esitatud tööde hindamine toimub asjatundjate poolt, kes Keskbüroo-istungil poolt selleks valitakse.

6.

Auhinnatöid hinnatakse järgnevalt: väga hea, hea, rahuldav, mitterahuldav. Hinnangule peab lisama ka motivatsiooni.

7.

Auhindajaile on hindamiseks aega kuus nädalat. Peale selle aja möödumist tuleb töö Keskbüroole tagasi saata.

8.

Auhindajate töö tulemused vaadatakse Keskbüroo istungi poolt läbi ja vastavalt hinnanguile määratakse auhinnad. Mittevõrdsete hinnangute puhul arvestatakse üldhinnang kõrgema hinnangu kasuks.

9.

Auhinnaväärsete tööde puhul antakse neile väärtusele vastavalt rahalisi auhindu ja diplomeid.

Esimest auhinda võib välja anda ainult töö kohta, mille üldhinnang „väga hea“.

Mitmete samaväärsete tööde puhul võib rahaliste auhindade summa tulla jagamisele ka võrdsetes osades.

10.

Rahalised auhinnad makstakse välja „SELL-Liidu auhinnatööde fondist“. See fond koosneb Liidu liikmes-üliõpilaskondade poolt võrdsetes osades maksetavast summadest ja annetustest.

11.

Auhinnatöid korraldatakse iga kahe aasta järele ja nende hindamistulemused tehakse teatavaks SELL-konverentsi avaaktusel.

12.

Auhinnatööd tuleb saata 1. jaanuariks 1940 Keskbüroole neljas eksemplaris. Auhiinnatööd tuleb esitada SELL-Liidus tarvitusel olevas läbikäimiskeeles.

13.

Keskbüroole esitatud tööd peavad varustatud olema märgusõnaga, millele ligilisatud sama märgusõnaga kinnises ümbrikus peab leiduma autori nimi, aadress ja vastava ülikooli poolt välja antud tunnistus tema immatrikuleerituse kohta mõnes SELL-ülikoolis või lõpetamise kohta.

14.

Bürojuhataja hoolitseb Keskbüroosse saabunud tööde edasitoimetamise eest auhindajaile ja hiljem hindamistulemuste teatavaks tegemise eest üliõpilaskondadele. Ümbrikud nimedega jäävad Keskbüroosse ja avatakse auhinnatööde hindamistulemuste avalikuks tegemise ajal.

15.

SELL-Liidul on õigus väärtuslikumate auhinnatööde kirjastamiseks kas oma toimetiste sarjas või teiste kirjastajate juures.

Pea- ja vastutavtoimetaja: **H. Puusepp**. Tallinna Üliõpilaskonna esindaja **E. Leetmaa**. Tegevtoimetaja: **H. Malt**.

Toimkonna liikmed: **A. Poom, A. Mägi, H. Kalmet**.

Väljaandja: **Tartu Üliõpilaskonna Esindus**.

Toimetuse aadress: **Tartu, Üliõpilasmaja**.

E. K.-Ü. „Postimehe“ trükk, Tartus 1938.